

Historische Kring Diemen

Jaargang 20 · Nummer 2-2010

HERINNERINGEN AAN HET DIEMEN VAN VROEGER

IN DIT NUMMER:

o.a. HARTVELDSEWEG IN 1942, SCHILDERIJ IN DE SINT PETRUS' BANDENKERK,
AJAX IN DE JAREN '30, DIEMEN IN 1136 EN VEEL FOTO'S

De Hartveldseweg in het begin van de jaren '30 met rechts het bekende café Vervetjes (foto coll. HKD).

INHOUD

<i>John Cuijpers</i> Voorwoord	1
<i>Taco ten Dam</i> Hartveldseweg en Burgemeester Bickerstraat in 1942 De aantekeningen van Chris Goedhart: Winkels, woningen en de bewoners	2
<i>Ellen van Meurs</i> Terug naar de 18e eeuw Hoe de schilder van de "Bevrijding van Sint-Petrus uit zijn boeien" bekend werd	8
<i>Taco ten Dam</i> Joop Vervetjes over het Ajax-gevoel in de jaren '30 Sigarenmagazijn A.K. Bos in de Watergraafsmeer	12
<i>Jaap Haag</i> 'Aan 't houten welf en in zeker glas van de Kerk te Diemen' Een karveel, een doots-hoofd en het jaar 1136	17
<i>Taco ten Dam & Wiard Krook</i> Indrukwekkende begrafenis kerkhof Hartveldseweg Het plotselinge overlijden van Rosalia Mara uit Messina op een maandagmorgen in 1911 in Diemerbrug	21
<i>Wiard Krook</i> Reacties op het boek "Herinneringen aan het verdwenen Diemen-Zuid"	22
<i>Redactie</i> Prikbord	25

Foto omslag: De Hartveldseweg bij de Ouddielerlaan in 1936 (foto coll. SAA).

Afbeelding achterzijde omslag: Detail van "Nieuwe Kaart van den Amstelstroom uitgegeven by Pieter Meyer 1755".

www.historischekringdiemen.nu

opgericht 16 maart 1991

jaargang 20, nummer 2-2010

gratis voor leden

bestuur:

voorzitter: John Cuijpers
secretaris: Henk Teiwes
penningmeester: Gerard Baars
bestuursleden: Frans Deckers
Dineke Groen
Jaap Haag
Noor van Mens
Cora Rijfkgel
Peter Texier

secretariaat:

Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93
henkteiwes@scarlet.nl

gironummer:

152.58.66
Penningmeester HKD
Tureluurweg 32
1113 HA Diemen
gerardbaars@upcmail.nl

redactieadres:

Rode Kruislaan 145
1111 NH Diemen
tel. 699.20.93
henkteiwes@scarlet.nl

redactieteam:

Will Bulterman
Taco ten Dam
Jaap Haag
Wiard Krook
Ellen van Meurs
Alfons Ruitenbeek
Henk Teiwes

correcties:

Henk Teiwes
Wiard Krook
Martijn van der Riet

lay-out:

eindredactie:

Taco ten Dam
t.ten.dam@planet.nl

druk:

MultiCopy Diemen
Sniep 77
1112 AJ Diemen
tel. 698.16.00
fax. 690.56.09
diemen@multicopy.nl
multicopy.nl/diemen

Joop Vervetjes was een van de laatste echte geboren Watergraafsmeeders, maar had een hechte band met Diemen. Zijn opa was daar immers al in de 19e eeuw actief een opvallende inwoner die aan de Prins Hendrikkade de vissers voorzag van krab. Joops vader had jarenlang een zaak in landbouwwerktuigen totdat hij in 1920 met zijn gezin naar de Watergraafsmeer vertrok. Maar zijn dochter trouwde met Piet Saan waardoor 'Diemen' gewoon in de familie bleef. De oude Vervetjes was zelfs de stimulator achter de oprichting van de eigen zaak van zijn schoonzoon. We weten intussen waartoe het een-tweetje tussen schoonvader Piet Vervetjes en Piet Saan heeft geleid.

Joop Vervetjes verhuisde later naar het Zeeuwse Graauw, maar Diemen bleef in zijn hoofd zitten. In verschillende uitvoerige brieven van het midden van de jaren negentig tot ongeveer 2000 vertelde hij op een onderhoudende manier over Diemen en de Watergraafsmeer van vroeger. Joop Vervetjes is inmiddels overleden. Verschillende keren maakte de redactie gebruik van zijn gegevens, maar altijd zat in het achterhoofd dat er meer gedaan kon worden met de teksten. Voor dit nummer bewerkte Taco ten Dam het verhaal van Joop waarin hij uitvoerig ingaat op de emoties die het gouden *Ajax* van de jaren dertig van de vorige eeuw losmaakte in de Meer en in Diemen. Met veel verve beschrijft Joop de gang van zaken rond het voorverkoopadres van *Ajax* aan de Middenweg 12. In het pand waar nu de *ABN Amro* kantoor houdt, zat tot in de jaren zeventig de sigarenzaak A.K. Bos. Deze zaak was bovendien een van de eerste agentschappen van *Bode Saan!* Daarmee is de relatie met Diemen weer gelegd.

Een ander stuk dat al jarenlang in het bezit van de redactie was, was een tekst van Chris Goedhart waarin hij de situatie rond 1942 aan een gedeelte van de Hartveldseweg en de Burgemeester Bickerstraat beschrijft met de winkels en de bewoners. Chris Goedhart die in 2003 overleed, beschrijft deze situatie met veel gevoel voor detail.

Het zal u niet ontgaan zijn dat de *HKD* in samenwerking met de *Sint Petrus' Bandenkerk* een boek over de honderdjarige kerk heeft uitgebracht. Aan dit boek werkten verschillende redactieleden van de *HKD* mee. Ellen van Meurs deed de bijzondere ontdekking dat de bekende schilder Balthasar Beschey de maker was van een schilderij in de kerk. In een boeiend artikel verhaalt zij van de tocht die tot deze ontdekking leidde.

Jaap Haag gaat dieper in op zijn ontdekking dat de nederzetting in het huidige Oud-Diemen waarschijnlijk al in 1136 zijn eigen dorpskerk kreeg. Verder is een curieus artikel overgenomen van de "Kleine Meerbode" van 16 mei 1911 waarin verslag wordt gedaan van de begrafenis van Rosalia Mara die geboren werd in Messina, maar in Diemerbrug werd begraven.

John Cuijpers, voorzitter HKD

ISSN 0929-9068

© 2010 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s). Het lidmaatschap van de Historische Kring Diemen bedraagt € 15,- per jaar. Leden ontvangen de HKD-Nieuwsbrief en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad Historische Kring Diemen. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

Hartveldseweg en Burgemeester Bickerstraat in 1942

DE AANTEKENINGEN VAN CHRIS GOEDHART: WINKELS, WONINGEN EN DE BEWONERS

Taco ten Dam

Wie anno 2010 de namen van zijn buurtbewoners wil opschrijven, komt in de regel niet zo ver. Gezichten ja, maar de namen zijn vaak niet bekend. De aantekeningen van Chris Goedhart van de bewoners uit de buurt rond de Hartveldseweg van 1942 laten een ander beeld zien: een overzichtelijke gemeenschap waarin bijna iedereen elkaar kende.

Chris Goedhart (1932-2003) zette in 1992 zijn herinneringen op papier uit de tijd dat hij met zijn vader, moeder, broer Pol en zus Mimi aan de Hartveldseweg 6 woonde. Daarmee ging hij terug naar de situatie van begin jaren veertig toen zijn jongste broer Hans nog niet geboren was. Taco ten Dam sprak met Hans Goedhart en bewerkte de aantekeningen van Chris.

Winkelrij

De ouders van Chris Goedhart beheerden een goedbeklante sigarenzaak, die al sinds 1882 in de familie was. De winkel was een onderdeel van een lange rij winkels van de hoek van de Ouddiemerlaan tot het 'katholieke hart van Diemen' met het zusterhuis, het verenigingsgebouw (de voormalige schuilkerk *De Hoop*), de pastorie, de Sint-Petrus' Bandenkerk, het kerkhof en het scholencomplex. Met de nieuwbouw die in de jaren tachtig aan de Hartveldseweg plaats vond, moest de sigarenzaak van vader Goedhart in 1976 worden gesloten.

Minutieus

De beschrijving van Chris Goedhart volgt nauwgezet de huizenrij aan de Hartveldseweg vanaf de hoek van de Ouddiemerlaan. Op de hoek slaat Chris rechtsaf de Burgemeester Bickerstraat in, steekt weer over en keert dan terug naar de Hartveldseweg. De huizen aan de route die hij minutieus beschrijft, werden in 1976 gesloopt om later plaats te maken voor nieuwbouw. Wat bracht Chris ertoe om op latere leeftijd de situatie uit zijn jeugd op te schrijven? Zijn broer Hans (1952): "Chris had als grote hobby genealogisch onderzoek. Hij was een echte family-man. In later jaren deden we dat samen. Het was leuk om samen met een twintig jaar oudere broer zo'n hobby te hebben. We hebben veel over

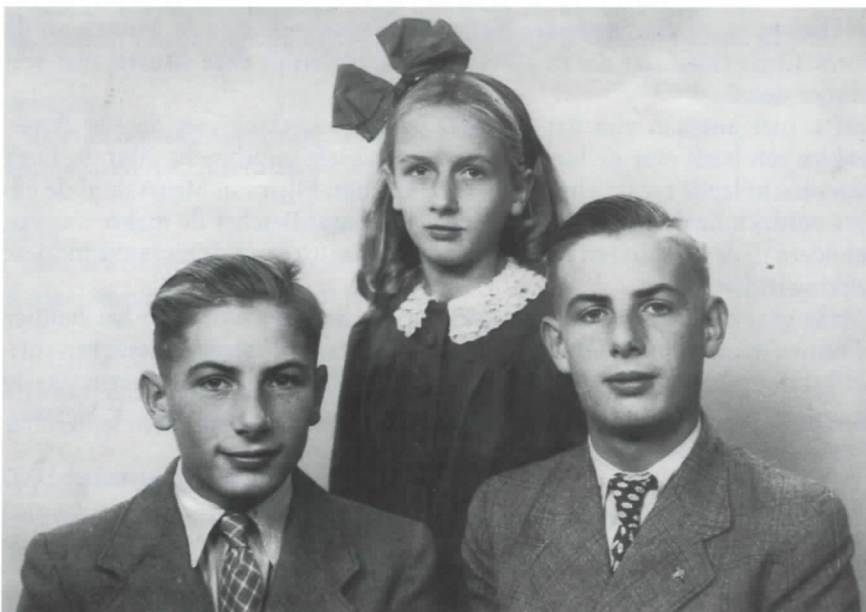
de familie Goedhart, Mess, Van Etten, Hilders etc. gevonden. Onze familiegeschiedenis in Diemen begint rond 1860. Chris was actief in de *Nederlandse Genealogische Vereniging* als hoofd van de Interne Dienst. Voor zijn verdiensten bij de complexe verhuizing van Naarden naar Weesp is hij in 2000 onderscheiden met de zilveren speld van verdienste van de NGV."

Lichtgroene scooter

Chris werd op 20 april 1932 geboren in het Anna-Paviljoen in Amsterdam-Oost als zoon van sigarenwinkelier Chris Goedhart en Annie Seymus. Annie was de Belgische pleegdochter van Chris Kok en Anna Kok-Mess die jarenlang een zaak in koloniale waren hadden op de hoek van de Hartveldseweg en de Ouddiemerlaan. Chris bleef tot het midden van de jaren vijftig thuis wonen. Hij werkte in die tijd bij een fietsenhandel in Amsterdam waar hij ook sliep. Hij kwam alleen op zondag naar huis waar hij met zijn lichtgroene scooter grote indruk maakte op zijn jongste broertje Hans die in 1952 als nakomertje was geboren.

Ria Fakkeldij

Op 3 juni 1957 verleende de burgemeester van Diemen aan Chris vrijstelling van militaire dienst als gewoon dienstplichtige van de lichte 1952 wegens 'aanwezigheid van een bijzonder geval'. Waarschijnlijk had dit te maken met zijn werk in Amsterdam. De zaak waar hij werkte was namelijk eigendom van een weduwe die de zaak niet alleen kon drijven. Chris trouwde op 5 oktober 1959 in Diemen met Ria Fakkeldij, de jongste dochter van de smid H.A. Fakkeldij. Ria's vader die in het dorp ook aanzien had gotten als brandmeester, was ten tijde van het huwelijk al overleden. Ria, een vriendin van Chris' zus Mimi, woonde tot haar huwelijk in een van de *Zeven Wonderen*, de huisjes in de onderkant aan de Muiderstraatweg tussen het café-restaurant-hotel *De Kroon* en de Nicolaas Lublinkstraat. Zij werkte tot dat moment bij bakkerij *Kwakman* aan de Hartveldseweg. Nadat pastoor Mol het huwelijk had voltrokken in de Sint Petrus' Bandenkerk werd de bruiloft gevierd in de zaal van *De Kroon* aan de Muiderstraatweg.

Pol, Mimi en Chris Goedhart omstreeks 1948 (foto coll. Hans Goedhart).

Bussum

Al voordat hij met Ria trouwde, had Chris in Bussum een rijwielzaak met reparatiewerkplaats overgenomen, waar zijn zus Mimi enige tijd in de winkel stond. Na het huwelijk gingen Chris en Ria boven de zaak wonen. Deze rijwielzaak stond bekend onder de naam *Daatzelaar*. Chris handhaafde die naam met als subtitel "Eigenaar Chr. Goedhart". In later jaren zette zijn zoon Erik de zaak voort. De zaak bestaat nog altijd onder de naam *Daatzelaar*. Ria en Chris kregen drie kinderen. Uit dit huwelijk zijn drie kinderen en negen kleinkinderen voortgekomen. Chris overleed in Bussum op 1 oktober 2003.

Hieronder volgen de (bewerkte) aantekeningen:

Kruidenier Bas van Dijk

We beginnen ons verhaal op de hoek van de Ouddiemerlaan en de Hartveldseweg. Op deze hoek aan de Hartveldseweg 2 stond de woning annex winkel van kruidenier Bas van Dijk. Hij woonde daar met zijn vrouw en zijn twee dochters Joppie en Henny. Van Dijk verkocht koloniale waren en grutterswaren. Hij had deze winkel overgenomen van Chris Kok (de pleegvader van mijn moeder).

Schoenmaker Henk Kok

De buurman op nummer 4 was Henk Kok, overigens geen familie van Chris Kok. Hij had de schoenmakerij overgenomen van Cocu. Henk Kok had een ongelukkige hand, want hij had met een zaagmachine op een houtzagerij drie vingers van zijn hand afgezaagd. Hij was vrijzezel en woonde daar alleen. Hij had een winkel met een schoenmakerswerkplaats erachter en een klein keukentje. Hij woonde boven de winkel. Hij zorgde voor zichzelf, maar zijn tante Geerlings hield zijn huis schoon. Een paar keer per week kwam zij bij hem om in huis te werken.

Goedhart

Op nummer 6 woonden wijzelf. Chris Goedhart met vrouw en drie kinderen: Chris, Pol en Mimi (Mientje). Hans was er nog niet, want die werd pas in 1952 geboren. Wij hadden een sigarenwinkel, die vroeger van mijn grootouders was geweest. Mijn moeder dreef de winkel en mijn vader was bij de P.T.T. in Amsterdam. Wij waren rooms-katholiek, dus gingen mijn broer en ik naar de *St. Petrus jongensschool* bij de heer Schneider en juffrouw Jansen. Mijn zusje ging naar de meisjesschool bij de Zusters in de Burgemeester Bickerstraat.

Fietsenwinkel Van der Gragt

Op nummer 8 woonde Van der Gragt met zijn vrouw en zijn zoon Kees. Zij hadden een fietsenwinkel met naast het huis een gang waardoor je naar de werkplaats kon komen. In de winkel stonden fietsen opgesteld, afgeschermd door een paar paaltjes waarop een grote bel van een bakfiets met daartussen fietskettingen, die vernikkeld waren. Achter de winkel was een woonkamer, met daarachter opzij een uitgebouwde keuken. Boven de kamerdeur in de winkel stond de navolgende tekst geschilderd:

*"Zoo g ij tevree dit huis verlaat,
Gaaf en zegt het aan eenieder op straat.
Maar hebt gij klachten of averij
Komt dan terug en zeg ze mij."*

Het eerste rijtje huizen aan de Hartveldseweg vanaf de Ouddiemerlaan in verschillende perioden.

Zij woonden achter de winkel en sliepen boven. Van der Gragt had een knecht, Nico Klaasen, die er alzo lang was als ik mij kon herinneren. Naast de werkplaats was nog een schuur, waar fiet-

Zij waren 'niets', dus ging Kees naar de *Openbare School* over de brug aan de Ouderkerkerlaan bij de heer De Vries. Kees was ook bij de *Diemer Harmonie* en speelde klarinet.

Annie en Chris Goedhart sr. voor hun zaak aan de Hartveldseweg 6.

sen gestald werden. Daarnaast was nog een deur waardoor wij in onze schuur konden komen, want wij hadden daar overpad.

Deze vier door mij beschreven huizen waren van oma Kok, mijn pleeggrootmoeder. Nadat opa Kok in 1939 was overleden, werden de huizen beheerd door mijn vader.

Manufacturenhandel Ooms

Naast de gang op nummer 10 woonde Ooms met vrouw en kinderen: Corrie, de oudste dochter, dan Bep, Gerard en Hans. Ooms had een manufacturenhandel en ging met een bakfiets met handel 'de boer op'. Ze woonden achter de winkel, maar naderhand zijn ze verhuisd naar de Raadhuisstraat. Zij hielden wel de manufacturenhandel aan. Ze was protestant, dus gingen de kinderen naar de *Christelijke School met den Bijbel* aan de Ouddiemerlaan bij de heer Meima en later bij de heer Bredschneider. Boven Ooms was nog een woning met een aparte opgang naast de etalage. Daar woonden oude Smit en zijn vrouw. Vroeger hadden zij een boekhandel annex bibliotheek gehad verder op de Hartveldseweg.

Schoenmaker Niemans

Dan komen we bij Niemans, de schoenmaker, die daar woonde met zijn vrouw en zijn twee zoons Chris en Bertus, die een stuk jonger was. Niemans had een winkel met daarachter een kleine schoenmakerswerkplaats. In de etalage had hij twee kalken hondjes staan van ± 30 cm hoog met open bek, waarin een doosje schoensmeer zat (*Nugget*) of veters.

Slager Zaal

Naast Niemans woonde Zaal met een slagerij. Daar woonden Zaal, de slager, zijn vrouw en Joop de oudste zoon, die in de oorlog in Duitsland is overleden. Dan Herman, die ook slager was en later de zaak van zijn vader heeft overgenomen. Dan Trees en tenslotte Corrie. De slagerswinkel was voor, met daarin een

Hartveldseweg 2-8. In het midden het begin van de Ouddiemerlaan. Rechts begint de Muiderstraatweg.

ijskast, waar grote staven ijs in gingen om het vlees te koelen. Die ijsstaven werden gebracht met een wagen met een wit geschilderde houten bak. De chauffeur droeg de ijsstaven dan op zijn schouder naar binnen. Opzij van het huis was een brede gang en die liep schuin naar beneden. Daar was dan een schuur. Onder het huis was een grote ruimte, een kelder, waar je achterom met een deur in kon komen, waar worst gemaakt werd en vlees bereid. Dan was er achter een trap naar boven waarmee je in een houten keuken kwam. Boven de winkel was nog een verdieping waar slaapkamers waren.

Kapper Muller

Naast de gang van Zaal stond een nieuwer huis. Daar woonde de familie Muller. Die hadden een dameskapsalon annex parfumerie. Ze hadden twee etalages met in het midden een portiekje met de winkeldeur. Naast de winkel was een aparte deur naar het bovengelegen woonhuis. Muller had een dochter Nettie en een zoon Jan. Ook was er nog een nichtje in huis. Vader, moeder, dochter en nichtje hielpen allemaal in de kapsalon en winkel. Jan was nog op school.

Vervetjes, Rijkema en Chris Vijn

Daarnaast was een groot portiek, waar drie deuren op uitkwamen. Rechts de deur van Vervetjes die woonden boven op de eerste verdieping. Vader Bernhard met zoon Ben en dochter Rie, die nog veel over het oude Diemen weet.

Daarnaast de tweede deur voor de tweede verdieping. Daar woonde Willem Sorgen met vrouw en dochtertje Elly. Willem Sorgen bediende de radiodistributie.

Dan links de winkeldeur van de sigarenwinkel van Willem Rijkema, die daar ook al jaren zat met zijn winkel. Hij woonde met zijn vrouw en hun aangenomen dochter Alie van Arnhem achter de winkel.

Op de hoek van de Hartveldseweg en de Burgemeester Bickerstraat was de zaak van groenteman Chris Vijn. Ze hadden een winkel met een grote aardappelkelder er onder. Wim

De Hartveldseweg met links het zg. 'Witte Blok'.

Koster werkte er jarenlang als bediende. Chris Vijn had een groot gezin dat achter de winkel woonde. Later gingen ze aan de Ouddiemerlaan wonen.

Burgemeester Bickerstraat

We gaan nu rechts de Burgemeester Bickerstraat in. Ook deze straat bestaat niet meer in de vorm zoals ik deze zal beschrijven. Om de hoek in de Burgemeester Bickerstraat was een groot, breed portiek met vier of vijf gemetselde stenen treden. Bovenin het portiek waren twee huisdeuren. Rechts op de eerste verdieping woonde de timmerman-aannemer Westerbeek met zijn vrouw en zijn vier kinderen. De oudste was Henk, dan Piet, dan Miep en als nakomer Theo.

Daarboven woonde de familie Dijkman met de twee zonen Ben en Frans. De linkerdeur was van Gelderman, met vrouw en twee zontjes. Gelderman had rechts naast de portiek een kruidenierswinkelje. Hij was uit de *Nieuwe Buurt* gekomen, toen de huizen van de Jan Bertsstraat tot de Diemerkerade in de oorlog op last van de Duitsers waren afgebroken.

Levendig straatbeeld in 1957.

De Burgemeester Bickerstraat in de zomer van 1955.

Besteldienst Honders

Naast de winkel van Gelderman was nog een winkeltje, maar dat werd gebruikt door Westerbeek als timmerwinkel en werkplaats. Ernaast was de loods van Honders, die een besteldienst had en agent was van Van Gend & Loos. Ze reden met een bakfiets, later met een motorbakfiets. In de achterste helft van die loods zat in het begin Westerbeek die naderhand verhuisde naar het naastgelegen winkeltje.

Naast de loods van Honders waren twee deuren. Dit waren de deuren naar de twee bovenwoningen.

Naast deze twee deuren was de houtzagerij van Vlieger. Hij woonde met vrouw en twee dochttertjes boven de houtzagerij, en had de linker van de twee deuren.

De rechterdeur was van Leenders en zijn vrouw. Zij woonden

Het woonblok met winkels aan de Hartveldseweg vòòr (boven) en na de renovatie in het begin van de jaren '50 (onder).

boven de loods van Honders. Dit waren oudere mensen zonder kinderen. Later woonde er de familie Geskus en daarna de familie Grijseels.

Stoki, het dievenhok en "De schuur van Koolhaas"

Naast de houtzagerij was weer een deur naar een bovenhuis waar de oude Hartsink met z'n vrouw en hun dochter Marie woonden. Zij woonden boven een loods: de opslagplaats van Van der Gragt, de fietsenmaker van de Hartveldseweg. Er stonden fietsen, bakfietsen en een auto, die daar in de oorlog was verborgen voor de Duitsers.

Dan weer een deur naar het bovenhuis van Gerard Hartsink met vrouw en kinderen. De hele familie woonde dus daar. Daaronder was ook weer een loods. Deze was omgebouwd tot machinefabriek met de naam *Stoki*, wat stond voor *Stook Industrie*. Hier werkten verscheidene mensen.

Daarnaast was het 'dievenhok', dat van de gemeente was en waar wel eens mensen werden opgesloten door veldwachter Gerritsen. Daarna lag er een sloot met een houten hek ervoor. Daarnaast was een stuk land met een oude houten schuur erop: "De schuur van Koolhaas".

Boerderij van Kersbergen

Ten slotte stond daar de boerderij van Kersbergen die zijn voorkant had aan de Ouddiemerlaan. Aan deze kant, de kant van de Burgemeester Bickerstraat stonden vlierbomen en een hek van prikkeldraad. Er was een boerenerf met schuren, een stal en een groot boerenwoonhuis. In een van de schuren hield Honders geiten. Hoewel er dus een hek stond, renden we vaak stiekem snel over het erf van Kersbergen naar de Ouddiemerlaan.

Daarna lag weer land waar in de oorlog groentetuinen waren aangelegd. De weg liep daarna dood; aan het einde was een sloot met een houten hek ervoor. Na het erf van Kersbergen hield de bebouwing op.

De Bickerstraat was bestraat met stenen tot aan het 'dievenhokje'. Daarna was de weg geasfalteerd. Die wegen, de zogenaamde 'nieuwe wegen', waren toen al aangelegd voor woningbouw, die na de oorlog gerealiseerd is.

Lero Lak en melkwinkel Cocu

We steken de straat over en gaan terug richting Hartveldseweg. Eerst de sloot, dan een onderstuk waarin de *Lero Lakfabriek* zat. Daar werd nagellak gemaakt. Daarboven woonde de familie Negenman. Dit was een tamelijk groot gezin, maar ze waren allemaal veel ouder dan ik was.

Ernaast woonde de familie Van de Griendt. Vader Piet was horlogemaker. Ze hadden twee zoons, Gerrit en Piet, en dochter Ida. Daarnaast woonde de weduwe Dubelaar met haar kinderen. Daarboven Honders, de vrachtrijder, met zijn twee zoons Wim en Dik en dochtertje Annie.

Daarnaast zat het café van Groszenipper met daarnaast de melkwinkel van Cocu. De oudste dochter Marie hielp ook wel in de melkwinkel. Zoon Jan werkte bij de P.T.T., maar moest in de oorlog naar Duitsland. Dan kwam dochter Hannie, zoon Cor en tenslotte Frans. Cocu ging later in bloemen.

Dochters der Liefde

In het grote portiek daarnaast was in het midden de deur naar boven. Daar woonde Neve met vrouw, zijn twee dochters Mientje en Jopie en zijn zoon. Links was de deur van de slagerij van Kees

Truus en Cor Smit staan met hun zoon Hans voor hun 'Diemer Boekhandel' in de jaren '50.

Jongbloed. Hij woonde daar met zijn vrouw en zoon, die ook slager was.

Dan volgde een brede gang met aan het einde de kleuterschool van de 'Zusters'. Deze *Dochters der Liefde* die in de jaren dertig naar Diemen waren gekomen, droegen een zeer opmerkelijke hoofdbedekking waardoor ze in de volksmond al snel de 'Schipholnonnen' heetten. De gang ging rechtsaf en dan kreeg je de R.K. meisjesschool van de Zusters. Naast deze brede gang liep een smal gangetje voor de tuinen van de bewoners aan de Hartveldseweg. Op de hoek van de Burgemeester Bickerstraat en de Hartveldseweg was de apotheek van Lok.

Cor Smit, zusters Kaskens en slager Vedder

Om de hoek aan de Hartveldseweg was een portiek. Een deur ging naar de bovenwoning van Welman, een accountant.

Hij woonde daarboven met z'n vrouw en had geen kinderen. Daarnaast woonde Meevissen, die bij de belasting werkte, met vrouw en zoon Loek, die jong is overleden. Dan volgde de manufacturenwinkel van Woorts. Zij woonden achter de winkel met zoon Arend. Daarnaast was de legendarische boekhandel en bibliotheek van Cor Smit, die later ook voorzitter zou worden van D.V.A.V. Dan weer een portiek met de deur van de boekhandel en een deur naar de woning boven de winkel.

Ernaast was nog een deur naar boven. Daar woonde Vermolen, de latere koster van de R.K. kerk, met vrouw en dochter Thea.

Dan de deur van de kruidenierswinkel van de *Coöperatie Haka* met daarnaast de drogisterij van Gieling. Aanvankelijk woonden zij bij de zaak; later verhuisden ze naar de Raadhuisstraat.

Daarna weer eenzelfde portiek met rechts de winkel van Gieling. In het midden de deur naar boven. Daar woonden de dames To en Greet Kaskens met hun ongehuwde broer Jaap.

Dan links de winkel van de slagerij van Piet Vedder. Daarnaast was nog een smalle winkel en daarin was de elektriciteitswinkel van Johan Kaskens.

Bakker Baak

Daarnaast zat bakker Baak. Deze had een manke vrouw en een dochter Annie. Later is de bakkerij overgegaan naar Kwakman. Dan een inham en dan kreeg je het klooster met een tuinmuur ervoor. Daarnaast een brede gang langs het klooster naar het kerkhof. Aan de andere kant van die brede gang was het R.K. verenigingsgebouw, de oude schuilkerk *De Hoop*. Hier vonden rooms-katholieke verenigingen onderdak zoals de verkenners, de kajotters en de dansclub. Er was ook een zaal in waar uitvoeringen en dansavonden werden gegeven. Tenslotte waren daar dan de pastorie en de Sint Petrus' Bandenkerk.

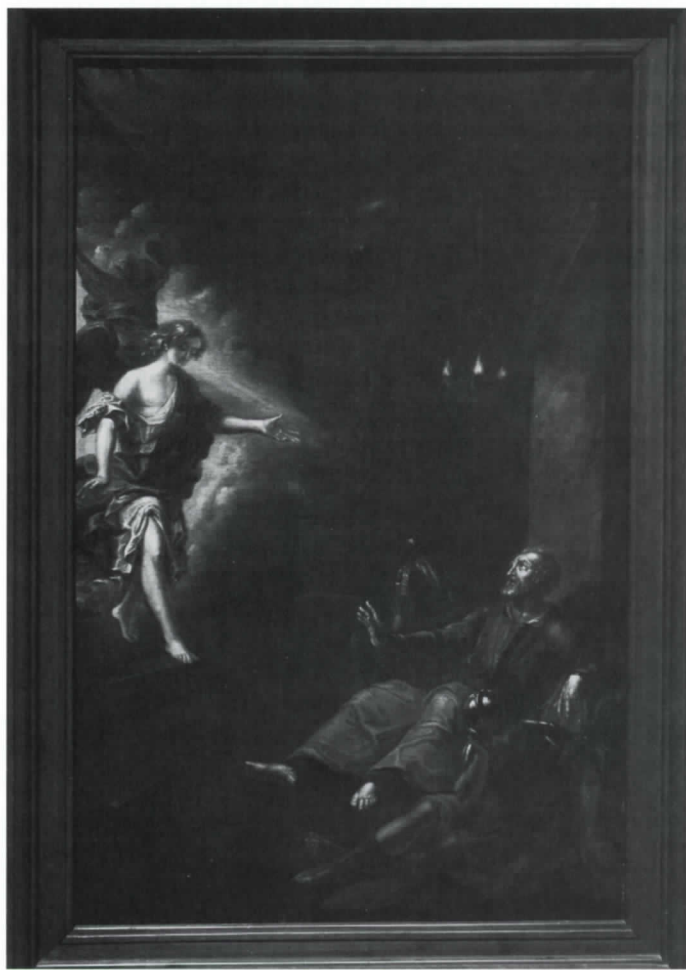
Het 'Witte Blok' aan de Hartveldseweg.

Terug naar de 18e eeuw

HOE DE SCHILDER VAN DE “BEVRIJDING VAN SINT-PETRUS UIT ZIJN BOEIEN” BEKEND WERD

Ellen van Meurs

Voor het kunstnummer 2009 van de “Historische Kring Diemen” zou ik de Diemense kunst uit de periode 1600-1860 behandelen. Twee schilderijen, die in het bezit zijn van de Sint Petrus’ Bandenkerk vielen hier ook onder.¹ Een ervan, een portret van pastoor Van Houtem, was me al eens opgevallen als zijnde een fraai schilderij. Echter het schilderij waar het hier om gaat had ik nooit goed kunnen bekijken omdat het op een donkere plaats in de kerk hing. Ook had ik er nooit een kleurenfoto van gezien.

Schilderij “De bevrijding van de H. Petrus uit zijn banden”, toegeschreven aan Balthasar Beschey, circa 1770 (collectie Sint Petrus’ Bandenkerk, Diemen, foto 2010, Wiard Krook).

Anoniem?

Toen ik het grote schilderij voor het eerst zag, vond ik het gelijk een prachtig werk. Eigenlijk was het onvoorstelbaar dat de schilder van dit doek niet bekend was. Ik besloot een poging te wagen om dit uit te zoeken door de kerkarchieven door te nemen. Al vrij snel trof ik in het archief aantekeningen aan van pastoor J. Vermeulen (1833-1908), met daarin de volgende opgetekende passage:

1769 Eerw. Heer Boom, debet aan B. Beschey, kunstschilder te Amst., aan 't orgel en drie schilderijen f 91,-²

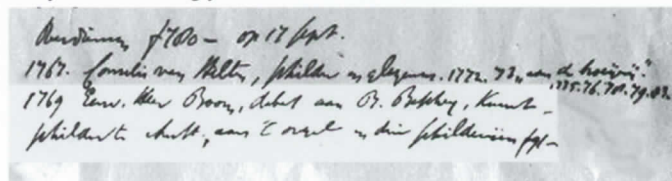
W. Boom was van 1754 tot 1771 pastoor in de schuilkerk te Overdiemen.

Aanvankelijk kon ik de naam “Beschey” niet helemaal lezen. Thuisgekomen ben ik gaan zoeken bij de “B” in de online kunstenaarsbiografie van Christiaan Kramm. Ineens herkende ik de naam en ben ik gaan kijken wat voor werk deze Balthasar Beschey (1706-1776) schilderde. Dankzij de vrij herkenbare stijl van deze Antwerpse schilder, voor wat betreft het weergeven van handen en gezichten, was ik er vrij snel uit: Het was van Balthasar Beschey!

Ter bevestiging ben ik daarna op zoek gegaan naar overeenkomstige schilderijen van zijn hand. Op de platenkamer van het *Kunsthistorisch Instituut* van de *Universiteit van Amsterdam* vond ik een afbeelding van een schilderij, dat in het depot van de *Bayerische Staatsgemäldesammlungen* te München bewaard wordt.³ Het stelde voor de heilige familie en Sint-Johannes, waarbij de afbeelding van Sint-Jozef sterk lijkt op Sint-Petrus op ons schilderij. Door het museum werd dit werk, gedateerd 1738, echter beschouwd als van de hand van Jan Andries Beschey, de broer van Balthasar, omdat zij in de “B” een monogram zagen van de “J” en de “A”. Na een bizarre e-mailwisseling, waarin ik de betreffende medewerker heb proberen te overtuigen van zijn misvatting, liet ik het er maar bij zitten. Gelukkig staat dit schilderij bij het *Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie* (RKD) te Den Haag wél geregistreerd als een werk van Balthasar Beschey en bevestigde drs. Jan Kosten, conservator van de afdeling *Oude Nederlandse Schilderkunst* van het RKD, de stilistische overeenkomst die ik had gezien tussen beide schilderijen.

De aantekening van pastoor J. Vermeulen

Daarna ben ik me gaan richten op de overige informatie in de aantekening van pastoor Vermeulen. “Het bedrag van f 91,- voor werkzaamheden aan het orgel en drie schilderijen is veel voor restauratiewerkzaamheden en te weinig voor het leveren van drie nieuwe schilderijen”, zo liet Robert Schillemans, conservator van het *Museum Amstelkring ‘Ons’ Lieve Heer op Solder*, mij weten. Hij deed archiefonderzoek naar de aanschaf en restauratie van schilderijen van de Begijnhofkerk te Amsterdam. Voor ons schilderij

De passage uit het aantekeningenboek van pastoor J. Vermeulen (Gemeentearchief Diemen).

moest ik dit dus nog verder uitzoeken. Verder ging ik ervan uit dat de vermelding "Amst." (Amsterdam) een verschrijving of een vergissing was en "Antwerpen" had moeten zijn.

Restauratieplannen

In het najaar van 2009 had het kerkbestuur plannen om het schilderij ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de kerk te laten restaureren. Hans van Dam (*Van Dam Restauraties*, Woerden) werd uitgenodigd het schilderij te onderzoeken. Daarbij bleek dat het doek nergens was afgesneden. De compositie was dus zo bedoeld en een eventuele signatuur kon zich zodoende in ieder geval niet op een afgesneden gedeelte bevinden.

Van Dam constateerde dat het schilderij in zorgelijke staat verkeert omdat het slap in de lijst hangt en het steundoek op twee plaatsen heeft losgelaten. Bovendien is het vernis vervuild en versteend. Een restauratie zou € 8000,- kosten. Het kerkbestuur wilde echter pas hiertoe overgaan als vast zou komen te staan dat het schilderij inderdaad van Balthasar Beschey was. Op mijn rustte dus de taak om een kunsthistoricus, gespecialiseerd in 18e-eeuwse schilderkunst, bereid te vinden het werk te komen bekijken en hier een uitspraak over te doen.

Toevallig was er net een lezingmiddag met borrel na van de *Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici* in Utrecht. Hoewel het me niet goed uitkwam (omdat ik om 18.00 uur op mijn werk moest zijn) besloot ik toch te gaan om advies in te winnen. Zoals bekend, wordt vaak het meeste bereikt tijdens de borrel en dat

Detail van schilderij "De bevrijding van de H. Petrus uit zijn banden", toegeschreven aan Balthasar Beschey (collectie Sint Petrus' Bandenkerk, Diemen, foto 2010, Wiard Krook).

Schilderij "De Heilige familie en Sint-Johannes", B. Beschey, 1738 (collectie en foto Bayerische Staatsgemäldesammlungen, München).

was ook nu het geval. Prof. dr. Claudine Chavannes-Mazel (*UvA*) gaf mij twee namen van personen die ik zou kunnen benaderen. De een was achteraf specialist 18e-eeuwse schilderkunst en de ander had het op dat moment te druk. Hij verwees me door naar het *RKD*, waar ik uiteindelijk weer bij Jan Kosten uitkwam. Overigens waren allen die ik een foto van ons schilderij mailde, van mening dat het heel goed om een schilderij van Balthasar Beschey zou kunnen gaan.

Verder onderzoek

Ondertussen was mij gebleken dat er niet veel literatuur over Balthasar Beschey te vinden is. Hij wordt wel hier en daar genoemd maar een echte monografie is nooit verschenen. Ook in Antwerpen, de stad waar hij woonde en werkte, is nog onvoldoende onderzoek verricht naar hem en de 18e-eeuwse schilderkunst aldaar in het algemeen.

Gelukkig vernam ik dat op het *Rubenianum* te Antwerpen een niet-gepubliceerde doctoraalscriptie uit 1973 aanwezig was die helemaal aan Balthasar Beschey was gewijd. Het *Rubenianum* is een studiecentrum voor de kunst van de late Middeleeuwen tot de 18e eeuw. Op een dag ben ik daarom op een zeer vroeg tijdstip naar Antwerpen gereisd om deze scriptie helemaal door te nemen. Hierin stond veel bruikbare informatie, zoals gegevens over zijn werk, zijn leven, plaats in de tijd en familie. Hij had 5 broers die allen schilderden waardoor er soms verwarring optreedt. Het werd mij duidelijk dat Balthasar Beschey in zijn tijd de belangrijkste Antwerpse schilder was en dat hij op de eerste plaats kunsthandelaar en restaurateur was. Ik begreep nu waarom het bedrag van f 91,-, dat hij vroeg voor de restauratie

Detail van schilderij "De bevrijding van de H. Petrus uit zijn banden", toegeschreven aan Balthasar Beschey (collectie Sint Petrus' Bandenkerk, Diemen, foto 2010, Wiard Krook).

van drie schilderijen en schilderwerk op het orgel, aan de hoge kant was. Hij was immers niet de eerste de beste.

Ook las ik in het "Het Rooms Kerkhuys te Diemen" in een gedicht dat de schuilkerk te Overdiemen drie altaren had die aan de patroonheilige, Sint-Petrus dus, gewijd waren.⁴ Ik vermoed dat boven die altaren de drie schilderijen hingen die door Beschey zijn gerestaureerd. Tijdens zijn werk kan hij wellicht gedacht hebben: „hier moet iets nieuws komen, iets moois, van mijn hand!" Mogelijk heeft hij pastoor Boom toen een voorstel gedaan, waarbij hij heeft aangegeven dat een ongesigneerd schilderij minder duur is. Omdat de voorstelling het thema voorstelt waaraan de kerk is gewijd, zou het waarschijnlijk niet verhandeld worden, dus een signatuur was niet van groot belang.

De komst van drs. J. Kosten van het RKD te Den Haag

Toen ik eenmaal wist dat Jan Kosten zich over ons schilderij ging buigen, e-mailde ik hem gelijk de nieuwe foto met details, die Wiard Krook gemaakt had. Het bleef echter stil vanuit Den Haag. Achteraf bleek dat Kosten enige twijfels had over de originaliteit van ons schilderij. Hij hield er rekening mee dat het een kopie zou kunnen zijn en dat hij dan voor niets naar Diemen zou komen.

Omdat de tijd ging dringen heb ik hem uiteindelijk gebeld en bleek hij toch vrij makkelijk over te halen naar Diemen te komen om ons schilderij zelf te bekijken. Mijn argument daarbij was dat het kerkbestuur pas stappen wil ondernemen tot restauratie

Schilderij "Petrus uit de gevangenis geleid", toegeschreven aan Jacob de Backer (voorheen aan Otto van Veen), tweede helft 16e eeuw (foto Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag).

van het doek als het zonder voorbehoud wordt toegeschreven aan Beschey (dus niet met "aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid"). In belang van het schilderij is hij dus gekomen en brak er een spannende dag aan, de 24e augustus. Na de koffie met koek was het moment daar en had Kosten niet eens veel tijd nodig om de verlossende woorden uit te spreken: "Ik heb er geen moeite mee dit werk toe te schrijven aan Balthasar Beschey." Daarna heb ik hem nog even de schilderijen van Johannes Voorhout en Jacob de Wit in *De Hoop* laten zien. Ook over het interieur van *De Hoop* was hij zeer te spreken. Een week later kwam een officiële brief van het RKD, geschreven

Prins Willem-Alexanderhof 5
postbus 90418
2509 LK Den Haag
tel. 070 3339777
fax 070 3339789
www.rkd.nl

rK
RIJKSBUREAU VOOR KUNSTHISTORISCHE DOCUMENTATIE NETHERLANDS INSTITUTE FOR ART HISTORY
D

Mw. Ellen van Meurs
Gravenland 20
1111 SD Diemen

onderwerp: schilderij
op brief: 10-448
oms kenmerk: 23 juli 2010
doorlezer:
e-mail: Den Haag, 30 augustus 2010

Geachte mevrouw Van Meurs,

Zoals we tijdens mijn bezoek aan de kerk St. Pieter Banden in Diemen op 24 augustus 2010 hebben besproken hebben, doe ik u hierbij mijn bevindingen over het schilderij *De bevrijding van de H. Petrus* schriftelijk toekomen. Het behoeft geen betoog, dat de uiterst zorgelijke staat waarin het schilderij zich bevindt niet bevorderlijk is om tot een juist oordeel te komen aangaande de schilder ervan. Toch moet ik u zeggen, dat het schilderij in werkelijkheid beter is dan het digitale plaatje doet vermoeden en ik heb er dan ook geen moeite mee om het toe te schrijven aan Balthasar Beschey. Deze toeschrijving vindt daarbij aan geloofwaardigheid door de door u geciteerde bronnen, waaruit Beschey's betrokkenheid met de kerk in Diemen blijkt. Na verwijdering van de vuile vernis, de retouches en het repareren van de bedoeiking zou er wel eens een veel beter doek uit te voorschijn kunnen komen. Wat zeker al verrassend is, is de geheel originele iconografie van het doek: de schilder heeft het verhaal op volstrekt eigen wijze weergegeven. Natuurlijk kon hij in dit geval niet terugvallen op een compositie van Peter Paul Rubens (omdat die niet bestaat), zoals Beschey gewoon was. Wel is hij m.i. te rade gegaan bij Otto van Veen (Antwerpen), de leermeester van Rubens, aan wie hij met vrije hand beeldelementen heeft ontleend. Zo vond ik in een werk van deze schilder de driepits olielamp terug, maar ook het motief van de slapende soldaat (in spiegelbeeld weliswaar, wat op een prent schijnt te wijzen als verbindende schakel). De compositie in Diemen is waarschijnlijk ook in zekere mate gedictieerd door de plaats in de kerk, waarvoor het gemaakt is, zoals u in uw tekst beschrijft. In feite hangt het nog steeds op die plek: een vrij donkere plaats, links achterin de kerk. Het licht rond de engel en de schimmige verlichting van de olielamp komen zo het meest volledig tot hun recht.

voor uw informatie voeg ik wat fotokopieën toe van werk van Beschey en Van Veen.

VOORWAARDEN
De door het RKD verzekerde mededelingen over kunstvoorwerpen zijn het resultaat van het onderzoek verricht door de betrokken medewerker en kunnen niet als expertise beschouwd worden. Het RKD zal evenals de medewerker die het onderzoek verrichtte op geen enkele wijze aansprakelijk kunnen worden gesteld voor eventuele onzekerheden of onvolledigheden van de verzekerde mededelingen, noch voor eventuele gevolgen voor derden.

Erop vertrouwend, dat ik u hiertoe voldoende heb geïnformeerd, verblijf ik, met vriendelijke groet,

Drs. J. Kosten,
Afd. Oude Nederlandse Schilderkunst

Bijgaand: 3 fotokopieën

Brief dd. 30 augustus 2010.

Noten

- Meurs 2009, p. 7-8.
- Gemeentearchief Diemen, Archief Rooms-Katholieke Kerk, invent. nr. 93, p. 33.
- Bayerische Staatsgemäldesammlungen, München, invent. nr. 5940.
- Mens 1993, p. 16.

Literatuur

- Grieten, S.: *Reconstructie van het altaarstuk van het Antwerpse Meerseniersambacht, nieuwe gegevens over Otto van Veen, Erasmus II Quellinus en Balthazar Beschey, Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen*, 1995, p. 135-158.
- Haag, J. & J.P.P. Hinssen: *De Hoop, een bijzonder monument*, in: J.P.P. Hinssen & J. Haag (red.): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam 1993, p. 8-10.
- Haag, Jaap: *Schuilkerk 'De Hoop' verrijkt met 17e-eeuws schilderij*, in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 10, nr. 1, 2000, p. 26.
- Hinssen, J.P.P. & J. Haag (red.): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam 1993.
- Hout, A.P.J.H. van: "Een schoon gebouw, welks wederga zeker zelden op het platte

Schilderij "Zelfportret van Balthasar Beschey", gesigneerd linksonder: "Balt:Beschey f. Beschey", 1763 (collectie Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen, foto Lukasweb, België).

door Jan Kosten. Hij geeft daarin aan dat hij het schilderij in werkelijkheid beter vond dan de gemaakte foto hem deed vermoeden. De toeschrijving aan Beschey wordt ondersteund door de door mij gevonden archiefbron waaruit de betrokkenheid van Beschey met de schuilkerk te Overdiemen blijkt.

Hij was verrast door de geheel originele iconografie van ons schilderij. Beschey was dit keer niet teruggefallen op een compositie van Peter Paul Rubens (1577-1640) maar heeft het verhaal van de bevrijding van Sint-Petrus uit zijn banden op geheel eigen wijze weergegeven. Wel heeft hij met vrije hand beeldelementen ontleend aan de Antwerpse schilder Jacob de Backer (ca. 1540/45-1591/1600). Zo zijn de driepits olielamp en de slapende soldaat terug te vinden op diens werk "Petrus uit de gevangenis geleid". Dit werk werd voorheen toegeschreven aan Otto van Veen (1557-1629), de leermeester van Rubens.

Kosten schrijft verder dat hij verwacht dat er een nog veel beter doek tevoorschijn komt na verwijdering van de vuile vernis, de retouches en het repareren van de bedoeiking.

Ik hoop dan ook van harte dat er spoedig actie ondernomen gaat worden om het schilderij te restaureren en zo dit bijzondere doek, dat al eeuwen nauw met onze kerk verbonden is, voor verder verval te behoeden.

land gevonden wordt"; de bouw en decoratie van het kerkhuis *De Hoop te Diemen*, in: J.P.P. Hinssen & J. Haag (red.): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam 1993, p. 57-75.

- Mens, L.J. van: *Het "Kerkhuys" in Overdiemen; de Reformatie en haar gevolgen voor de katholieke gemeenschap*, in: J.P.P. Hinssen & J. Haag (red.): *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*, Amsterdam 1993, p. 11-23.
- Meurs, Ellen van: *Diemen in 'the picture'; kunst uit de periode 1600-1860*, in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 19, nr. 1, 2009, p. 5-8.
- Olyslager, H.P. Verhoeven & M. Halma: *Inventaris van het Kunstbezit, Parochie Sint Petrus Banden, Diemen, Bisdom Haarlem*, eigen uitgave Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland (SKKN), Haarlem 1993, 2001 en 2002.
- Smolders, Frans: *Balthasar Beschey, Antwerps Kunstschilder 1708-1776*, niet gepubliceerde doctoraalscriptie voor het Kunsthistorisch Instituut Antwerpen 1973. (aanwezig op het Rubenianum, Antwerpen).
- Stibbe, Tieleke: *Inventaris van het archief van de RK Parochie St. Petrus Banden te Diemen 1739-1981*, Gemeente Archief Amsterdam, 1999.
- Thieme, U. & Becker, F.: *Allgemeines Lexicon der bildenden Künstler*, Leipzig 1907-1950.
- Vermeulen, J.: *Geschiedenis der Parochie van Diemen*, Diemerbrug 1882 en 1888.

Joop Vervetjes over het Ajax-gevoel in de jaren '30

SIGARENMAGAZIJN A.K. BOS IN DE WATERGRAAFSMEER

Taco ten Dam

Joop Vervetjes werd geboren in de Watergraafsmeer en groeide daar ook op. Zijn vader, P.J.B. (Piet) Vervetjes, had lange tijd een zaak in landbouwwerktuigen en gereedschappen in Diemen. Toen hij in 1920 de zaak verkocht aan Jac. Koolhaas, verhuisde het gezin Vervetjes met hun twee kinderen naar de Wakkerstraat in de Watergraafsmeer. Daar werd zoon Joop geboren. Op latere leeftijd noteerde Joop zijn herinneringen aan zijn jeugd in de Watergraafsmeer. Tot zijn overlijden enkele jaren geleden stuurde Joop regelmatig zijn aantekeningen naar de HKD. Taco ten Dam bewerkte zijn herinneringen aan de gloriejaren van Ajax in de jaren '30 en de belangrijke rol die sigarenmagazijn A.K. Bos aan de Middenweg 12 daarin speelde.

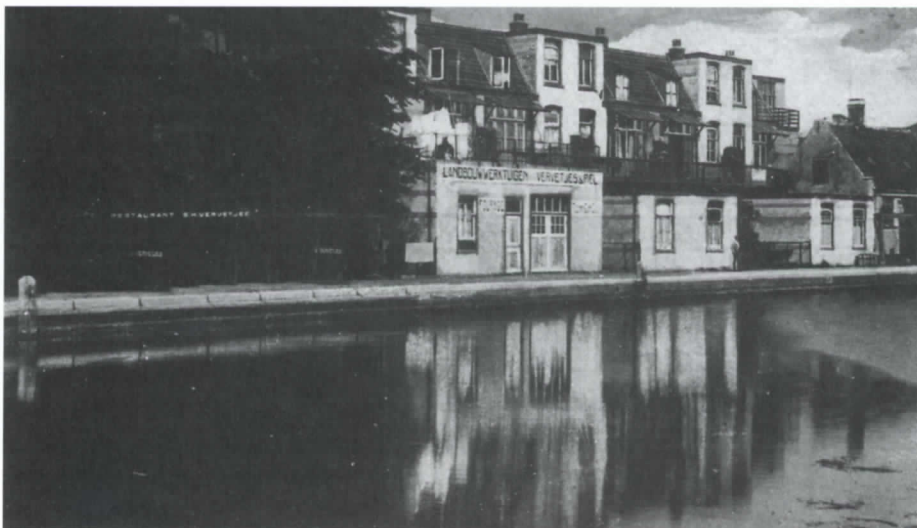
Vervetjes en Diemen

De naam Vervetjes wordt in Diemen doorgaans meteen gekoppeld aan de naam van het aloude en legendarische café dat vele jaren lang tot 1938 aan de Hartveldseweg vlakbij de Diemerbrug gevestigd was. Maar er woonde aan het einde van de 19e eeuw nog een familie Vervetjes in Diemerbrug. Op de Prins Hendrikkade woonde Bart (B.H.T.) Vervetjes. Hij stond in de wijde omgeving

bekend als 'Bart Krab', omdat hij krabben verkocht aan vissers. Zijn zoon Piet (P.J.B.) was een ondernemer die samen met Piël een zaak had in landbouwwerktuigen en gereedschappen. Uitgerekend naast het café van naamgenoot Bernard Vervetjes. Bijzonder is dat, afgaande op de notities van Joop zelf en uitspraken van Rie Vervetjes - de dochter van de café-eigenaar - de twee Vervetjes geen familie van elkaar zijn.

De winkel in landbouwgereedschap en ijzerwaren van Piet Vervetjes rond 1915. Op de foto boven is geheel rechts nog net de ingang van de zaak aan de Hartveldseweg te zien. Onder zien we de achterzijde aan de Weespertrekvaart.

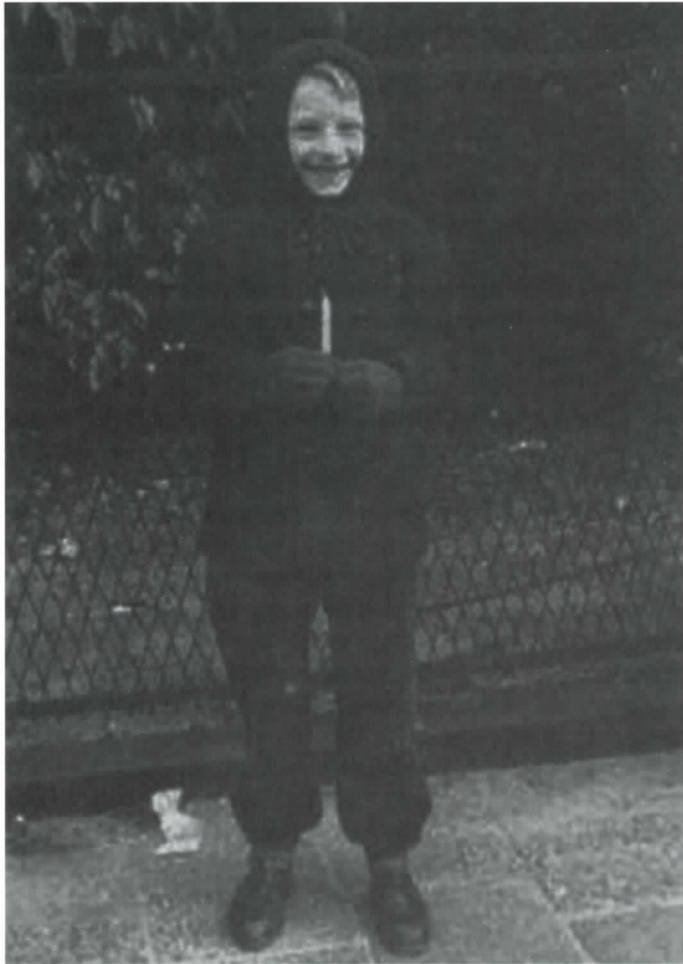

Borrel voor Sinterklaas

Piet Vervetjes was een actief man in de Diemense samenleving. Hij speelde toneel en hij was een goede schermer en biljarter. Hij zat in het bestuur van verschillende verenigingen, zoals de *Kinderfeestcommissie* en de *Diemer IJclub*. Zo hielp hij mee het Sinterklaasfeest in Diemen te organiseren. Tijdens een zeer koude winter verscheen de goede Sint, gespeeld door Cor Nijgh, op zijn schimmel bij de Diemerbrug. Tot grote verbazing van de vele toeschouwers reed hij met zijn schimmel het café van Bernard Vervetjes in en posteerde de oude, maar vooral koude Sint zich bij de bar: "Geef Sinterklaas eens een borrel om even bij te komen." Vanuit de menigte in en bij het café ging een gejuich op toen de kroegbaas zonder morren het spel meespeelde en een stevige borrel inschonk.

Naar de Watergraafsmeer

In zijn zaak aan de Hartveldseweg toonden de compagnons zich vooruitstrevende ondernemers die al in het begin van de vorige eeuw een elektrische melkmachine te koop aanboden. Een groot succes was deze machine overigens nog niet. Volgens de overlevering kwam het zelfs voor dat de koeien onder stroom werden gezet! Rond 1920 gingen de zaken blijkbaar minder. Piet verkocht zijn zaak aan Jac. Koolhaas en vertrok met zijn vrouw Elsje Boers, zoon Pieter Hendrik (1915) en dochter Wilhelmina Elsje (1917) naar de Wakkerstraat in de naburige Watergraafsmeer. Daar werd in 1920

Joop Vervetjes als scholier.

een van de laatste Watergraafsmeeders geboren: Joop (Johan Bernard) Vervetjes. Op 1 januari 1921 werd de Watergraafsmeer immers ingelijfd bij Amsterdam en waren de 10.760 Meerbewoners op slag Amsterdammers. Ook *Ajax* dat aan de Middenweg, ter hoogte van het huidige Christiaan Huygensplein, in een knus houten stadion zich naar de Nederlandse voetbaltop voetbalde, was toen meteen een echte Amsterdamse club.

Voetbal

Vanaf de introductie van de lederen bal binnen de Amsterdamse gemeentegrenzen en de dorpen er omheen, zoals de Watergraafsmeer en Diemen, genoot het voetbalspel een populariteit die ongekend was voor een sport. Niet alleen het spel zelf, maar vooral de diepe emoties die het voetbalspel kan oproepen bij mensen, houdt velen al een eeuw bezig. Tot diep in de jaren vijftig werden de duizenden voetballiefhebbers van de meest recente ontwikkelingen op de hoogte gehouden via sigarenwinkels.

In een tijd zonder uitgebreide communicatiemiddelen waren de voetbalfans vaak aangewezen op deze winkeliers die op zondagmiddag vanaf een uur of vier de uitslagen op schoolborden noteerden die zij telefonisch kregen aangeleverd. Het zorgde voor een enorme drukte bij de winkels. Elke buurt had zo zijn eigen adres. Een zeer bekend adres was de sigarenzaak van Harry Sacksioni in de Rijnstraat in Amsterdam-Zuid. In Diemen was de kantoorboekhandel van Cor Smit jarenlang de hangplek voor voetbalfanaten. In de Amsterdamse Watergraafsmeer, de thuisbasis van *Ajax*, was de sigarenzaak van A.K. Bos een begrip.

Gouden Ajax van de jaren dertig

Onder leiding van de befaamde trainer Jack Reynolds ontwikkelde *Ajax* zich in de jeugdijaren van Joop Vervetjes tot een aansprekende club op landelijk niveau. Niet alleen de Amsterdamse concurrentie die vooral van *Blauw Wit* kwam, maar ook de overige 'topclubs' in den lande, moesten het in die jaren keer op keer afleggen tegen de geoliede machine van het 'Gouden Ajax' waarin rechtsbuiten en de latere DVAV (*sv Diemen*)-trainer Henk Mulders een belangrijke rol speelde. Ook de "Ajax-Marsch", tegenwoordig gespeeld bij de opkomst van het elftal in de *Arena*, werd in die jaren op de grammofoonplaat vastgelegd. In 1931, 1932, 1933, 1937 en 1939 werd *Ajax* landkampioen. Bovendien speelde de bouw van een nieuw, modern voetbalstadion verderop aan de Middenweg vlakbij Diemen voor een enorm enthousiasme. Internationaal speelde *Ajax* echter geen rol van betekenis. Tijdens een uitstapje naar Oostenrijk verloor de kampioen van Nederland met 16-2 van *Rapid Wien*.

Sigarenzaak A.K. Bos

De successen van *Ajax* bezorgden de vaste klanten van sigarenzaak A.K. Bos en Zoon aan de Middenweg 12 veel gespreksstof. Ook konden zij er terecht voor de kaartjes van de wedstrijden. Het waren vrij lange kaartjes met de kop van de Griekse *Ajax* erop afgedrukt, uitgevoerd in verschillende kleuren: voor de jongenskaartjes, de staanplaatsen, de open zit- en overdekte zitplaatsen, en de eretribune. Met daaraan vast een brede geperforeerde controlestrook. De jongensstaanplaatsen kostte toen

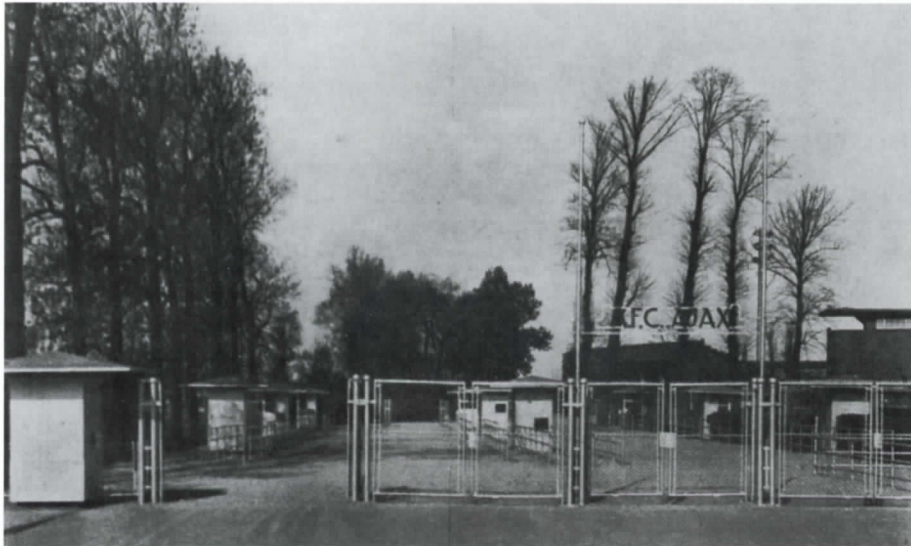
P. Vervetjes, P. Kaskens, Joh. Belzer en J. Teer (v.l.n.r.) tijdens een bijeenkomst van de Kinderfeestcommissie in 1909.

één dubbeltje en de duurste plaatsen op de overdekte zittribune kostten rond een gulden.

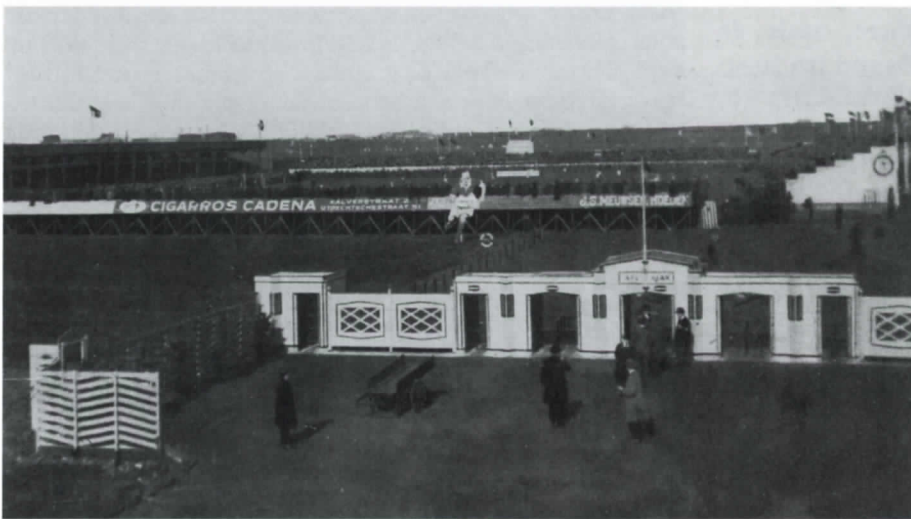
Uitslagen

Joop Vervetjes liep op zondag vaak even naar de Middenweg en mengde zich daar tussen de menigte op de Middenweg. Hij woonde immers vlakbij: in de Wakkerstraat, een levendige zijstraat van de Middenweg. De Wakkerstraat was genoemd naar de ex-burgemeester J.P. Medenbach Wakker die in de 19^e eeuw ook burgemeester van Diemen was. Ook in Diemen werd hij herinnerd met een straatnaam, namelijk het Medenbach Wakkerplein. Maar in de Watergraafsmeer noemde men de straat kortweg de Wakkerstraat. Op de hoeken van de Middenweg waren de zaken van Wijnbergh en Proeskie gevestigd. De straat zelf was vanouds een druk bevolkte winkelstraat waarin aan het begin van de straat op nummer 1A de rijtuig- en autoverhuurder Thijmen Johannes Timmer sinds 1903 goede zaken deed.

Als Joop Vervetjes op weg was naar de Middenweg, zag hij vaak Thijmen Schouten, de oude koetsier/embaleur van het verhuis- en taxi bedrijf, die in z'n vrije tijd vaak op de bank in de deuropening van de oude stalhouderij zat. "Loop jij effe naar Bos," zei hij dan als Joop langs liep, "kijk eens hoe Ajax het gedaan heeft."

De hoofdingang van het Ajax-stadion in 1945 (foto archief Ajax).

Het oude Ajax-stadion met houten tribunes in 1918. ter hoogte van het Christiaan Huygensplein (foto archief Ajax).

Het begin van de Middenweg met rechts het Rechtshuis. Iets verderop was de sigarenzaak van A.K. Bos.

Drukke op de Middenweg

Op wedstrijddagen was het doorgaans een drukte van belang als honderden voetbalfans zich verzamelden voor de deur. Daar werden immers alle uitslagen van de voetbalwedstrijden op een schoolbord bijgehouden. Rond 4 uur liep zowat de hele Meer leeg. Bijna niemand had een auto, soms een motorfiets, maar de meeste mensen liepen. Er was dan een geweldige stroom van mensen op de Middenweg op de been. Zij kwamen voor 1934 van het oude stadion met zijn houten tribunes ter hoogte van het Christiaan Huygensplein. Daarna zelfs van het einde van de Middenweg waar in 1934 op de plaats van *Hoeve Voorland* het nieuwe *Ajax* stadion was gebouwd.

De meeste supporters liepen naar de Transvaalbuurt, maar sommige moesten nog verder naar de stad. De mensen kwamen dan op de Middenweg natuurlijk langs de sigarenwinkel van A.K. Bos. De uitslag van *Ajax* was ze al bekend, maar uit nieuwsgierigheid naar de andere uitslagen gingen veel mensen even kijken.

Er heerste daar voor de deur van die sigarenzaak altijd een zeer gezellige, eigenlijke onbeschrijflijke sfeer. Natuurlijk was er heel soms wel eens een korte woordenwisseling over de een of andere club, maar daar bleef het dan ook bij. En als Bos op het uitslagenbord noteerde dat *Ajax* weer gewonnen had, ging er een geweldig gejuich op bij de menigte.

Bord met uitslagen

Boven de etalageruit en de winkeldeur hing over de hele breedte een groot zwart bord van een meter hoog dat was voorzien van vakken waarin de namen van alle clubs uit de Meer en uit het gehele land stonden aangegeven. Niet alleen de clubs uit de eredivisie en de hoofdklassen, maar ook de clubs uit de eerste tot

De Wakkerstraat in de Watergraafsmeer circa 1920. Links op de hoek zat de zaak van Jamin (tegenwoordig Coffee Company) en een stukje verder de zaak van Timmer. Rechts op de hoek zat Proeskie, nu modezaak Bianco (foto coll. fam. Proeskie).

en met de vierde klassen, en zelfs de kleine clubs, stonden op het bord. Met een krijtje stonden achter de namen de uitslagen opgeschreven. Er was zelfs ruimte op het bord om de door de clubs behaalde punten te vermelden. Grote zoon Dries van die oude sigarenmaker was toentertijd met die voetbaluitslagen begonnen. Eigenlijk was de hele familie Bos er mee bezig was. Dan schreef Bos zelf, dan weer zoon Dries en naderhand kleinzoon Driessie de uitslagen op het bord. De jonge mevrouw Bos scharrelde druk in de winkel en nam steeds de telefoon aan. Dan noteerde zijn de voetbaluitslag en gaf deze door aan de schrijvers. In de hoek van de winkel was een keurige afgesloten telefooncel waarin je met de nodige privacy kon telefoneren. Elke keer kwam één van de heren Bos met hun trouwe trappetje en een briefje in de hand naar buiten. Zij baanden zich een weg door de drukte op de stoep van de Middenweg, vaak vragend aan de mensen vragen of ze a.u.b. even opzij wilden gaan.

Als Joop op weg naar huis was of 's avonds op straat liep, vroegen de mensen vaak of hij de voetbaluitslagen bij Bos al had gezien. "Heb Ajax gewonnen? Hoe staat het met D.E.C.? Hoe heeft Watergraafsmeer het gedaan? Weet je wat van T.W.M. en Zeeburgia? Madjoe doet het ook goed hè?"

Gooische stoomtram

Bij belangrijke wedstrijden stond er bij Bos zoveel volk voor de deur dat het verkeer bellend of toeterend door de menigte moest. Zelfs de *Gooische Stoomtram* of de motorwagen moesten dan fluitend hun weg vrijmaken. Soms kwam de tram, om niemand aan te rijden, voor de deur van Bos geheel tot stilstand. Dan maakte de machinist of de stoker van de locomotief gauw gebruik van de situatie om naar de uitslag van hun favoriete club te informeren. Omdat de tram was gestopt kwam deze daarna vaak de helling van de Oetewalerbrug naar de Linnaeusstraat niet meer op. Er moest dan mankracht aan te pas komen om de tram een duwtje te geven tot over de brug.

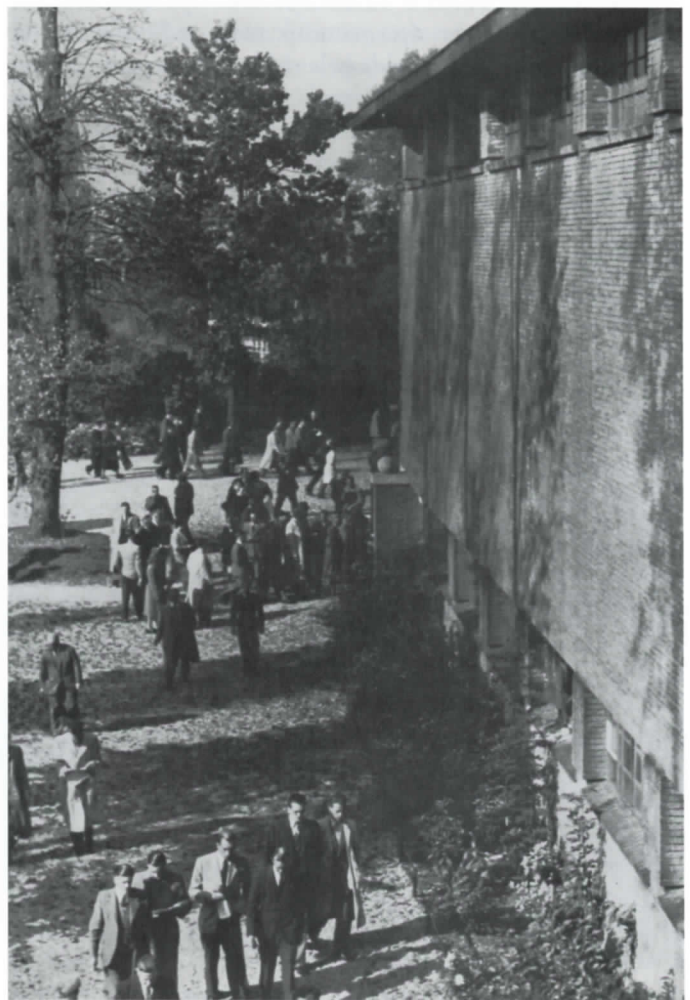
Huidige voetbal

Natuurlijk had Joop Vervetjes ook een stevige mening over het huidige voetbal waarin de spelverruwing en 'matennaaijerij' normaal lijkt geworden. "Maar mijn generatie bestond ook niet alleen uit brave jongens. In de verste verte niet. Bij het eerste

oude stadion van Ajax, in de Meer aan de Middenweg, en gelegen langs de Johannes van der Waalstraat lag een plank om over de sloot te komen. De jongens uit de buurt kwamen vaak op het terrein achter de hoofdtribune. Dat deden ze meestal omdat zo'n wedstrijd uitverkocht was, maar ook om het dubbeltje entree uit te sparen. Als je werd gepakt, was het goed mis. Je werd stevig in je kraag gegrepen en je kreeg een schop onder je billen met de duidelijke woorden erbij dat je als de sodemieter moest maken dat je weg kwam. De suppoost haalde dan de plank weg en legde deze in het magazijn. Dag plank, zo ging dat toen. Maar geen vechtpartijen en geen wraakmaatregelen. Je accepteerde het gewoon dat het zo gegaan was."

Sfeer vroeger

De sfeer bij de wedstrijden van Ajax was geweldig. Voor de aanvang en tijdens de rust liepen er venters langs de staanplaatsen en de tribunes. Ze droegen voor hun buik een soort van grote dienbak die met een singelband van jute en touw, om hun nek hing. In die bak lag al1erlei koopwaar zoals diverse kogel (limo-

Een kijkje vanuit de bestuurskamer van het oude Ajax-stadion (foto archief Ajax).

Prentbriefkaart van het oude Rechthuis aan de Middenweg hoek Ringdijk. Bij de klok de sigarenzaak van A.K. Bos (coll. Taco ten Dam).

nade)flesjes. Bier of andere alcoholhoudende dranken werden daar toen niet verkocht. Kogelflesjes waren flesjes met in de hals een ronde glazen kogel die door de sterke koolzuurdruk de inhoud van de fles aan de bovenzijde afslot. Het kostte wel enige moeite om de glazen kogel naar beneden te drukken. Chocolade werd er ook verkocht onder andere de vier *Kwatta* repen met spaarsoldaatje en *Sickesz* repen voor een dubbeltje. Of een pakje *Wrigley* kauwgom.

Voorverkoop en zwarte handel

Zwarthandelaren waren er in die tijd ook. Opkopers kochten voor een wedstrijd van *Ajax* namelijk toegangskaartjes op bij de (sigaren)winkeliers door de hele stad en bij de voorverkoop van *Ajax* zelf. De voorverkoop mocht in principe alleen bij sigarenzaken die door *Ajax* erkend werden zoals A.K. Bos aan de Middenweg 12 en Cor de Vlieger op nummer 61.

De zwarthandelaars kwamen meestal met een mannetje of vijf in een oude gesloten bestelauto van het merk *Chevrolet* van het bouwjaar 1928/29. Het was een groenteauto, want er lagen allerlei lege en gevulde groente- en fruitkisten in. Het waren dus schijnbaar marktkooplui, die ondanks het verbod op de zwarte handel, gewoon hun gang konden gaan. Ze bleven altijd in de buurt van de bestelauto die in de Wakkerstraat stond. Zij posteerden zich op de hoeken van de Wakkerstraat en de Middenweg bij Proeskie en Wijnbergh voor de deur.

Brutaal

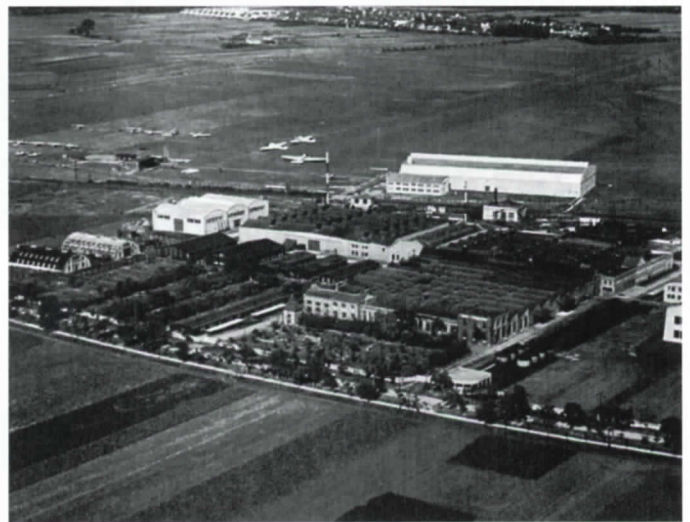
Soms waren ze zelfs zo brutaal dat ze bij Bos voor de deur de mensen in de rij aanspraken. En als Bos uitverkocht was, dan deden de zwarthandelaars helemaal goede zaken. Want de prijs van de kaartjes schoot fors omhoog. Als ze los waren, liepen ze naar de bestelauto, die meestal in de Wakkerstraat bij nummer 2 in het gangetje van bakker Heitman stond. Zij bewaarden de kaartjes onder de zitbanken, tussen het autogereedschap, de spiraalveren en de singelbanden. Ook in de laadruimte tussen de groente- en fruitkisten, onder het stro in de banenkisten, op de gekste plaatsen kon je wel zeggen, zaten de kaartjes verborgen. De heren zorgden er wel steeds voor dat ze weinig kaartjes op zak hadden, met het oog op een eventuele arrestatie. Werden ze aangehouden, dan moest men hen weer laten gaan omdat er te weinig bewijsmateriaal was. Na enige tijd was het plotseling over met die opkopers. De *Ajax*-voorverkoopadressen hadden geklaagd over deze gang van zaken. Daarna werd er zeer streng opgelet en harder opgetreden tegen deze opkopers.

Naschrift van de auteur

Na zijn vertrek uit Diemen in 1920 werkte Piet J.B. Vervetjes, de vader van Joop, voor de slagerij van A. Pool aan het Javaplein 30 in Amsterdam-Oost. Als veehandelaar voor Pool doorkruiste hij op de fiets of met de trein het hele land om veemarkten te bezoeken. Ook deed Piet Vervetjes de boekhouding voor het slagersbedrijf. In 1932 werd hij ernstig ziek waarna hij op 5 juli 1934 overleed in het OLVG in Amsterdam.

Piet Saan (1874-1964), die getrouwd was met Maria Petronella Vervetjes, een zus van zijn vader, ontfermde zich over de 14-jarige Joop. Piet Saan was niet vergeten dat zijn ondernemende schoonvader met goede raad en een financiële investering de weg had vrijgemaakt naar het opzetten van een eigen bedrijf in Diemen. Joop Vervetjes werkte als 'leerjongen', tegenwoordig zeggen we stagiair, in het bedrijf van *Bode Saan* aan de Muiderstraatweg en vertrok in 1935 met een prima getuigschrift.

In de oorlogsjaren werkte Joop aanvankelijk bij het autoverhuurbedrijf van Timmer in de Wakkerstraat, maar hij werd door de Duitse bezetters te werk gesteld in de Junkers vliegtuig- en motorenfabriek in Dessau. Na een verlof besloot Joop niet terug te keren. Hij dook onder bij Leen Bontekoe in Diemen. Dankzij de goedgezindheid van politieagent Gerritsen ontsnapten Joop en zijn broer Piet aan arrestatie bij het 'clandestien' transporteren van een stuk spoorbiels voor de kachel. Na de oorlog bezorgde Piet Saan de inmiddels 25-jarige Joop een baan bij de *Nederlandsche Gasaccumulator Maatschappij* aan de Molenkade in Duivendrecht. In de jaren zestig beheerde hij een fietsenstalling in de oude werkplaats van Timmer in de Wakkerstraat 1A en al in de jaren zestig startte Joop een autorijlesschool vanuit zijn adres in de Wakkerstraat. Begin jaren 80 verhuisde Joop Vervetjes naar Graauw in Zeeuws-Vlaanderen, waar hij enkele jaren geleden is overleden.

De Junkers vliegtuig- en motorenfabriek in Dessau, waar Joop Vervetjes door de Duitsers te werk werd gesteld.

- **Bruijn**, F.H.W. de, A.L. **Desmit** & J. **Schoevaart**: *Ajax, 1900-1950; jubileumboek*, Amsterdam 1950.
- **Kruizinga**, J.H.: *Watergraafsmeer; de geschiedenis van een polder*, Amsterdam/Alphen aan den Rijn z.j.
- **Kruizinga**, J.H.: *Watergraafsmeer; van dorp tot stadsdeel*, Amsterdam/Alphen aan den Rijn 1977.
- **Kruizinga**, J.H.: *350 jaar Watergraafsmeer*, Amsterdam/Alphen aan den Rijn 1979.
- **Vermeer**, E.: *90 jaren Ajax 1900-1990*, Utrecht 1990.

'Aan 't houte welf en in zeker glas van de Kerk te Diemen'

EEN KARVEEL, EEN DOOTS-HOOFT EN HET JAAR 1136

Jaap Haag

Hoe graag we ook zouden willen weten hoe de in 1807 afgebroken Mariakerk te Oud-Diemen er van binnen uitzag, het is twijfelachtig of we ons daar ooit een goede voorstelling van kunnen maken. Van het interieur zijn geen afbeeldingen bekend. Wel werden bij het archeologisch onderzoek (uitgevoerd door de AWN in de periode 1989-1990) diverse stukjes laat-middeleeuws gebrandschilderd glas opgegraven, die aantoonde dat de kerk mogelijk al in de 12e eeuw gebrandschilderde ramen heeft gehad. En ook werden er fragmenten gevonden van beelden en van een fraai uitgevoerd zandstenen sacramentshuisje uit de tweede helft van de 15e eeuw. Dat huisje diende voor het bewaren van de hosties. Maar verder moeten we het voornamelijk doen met enkele summere, 18e-eeuwse beschrijvingen van het kerkinterieur.

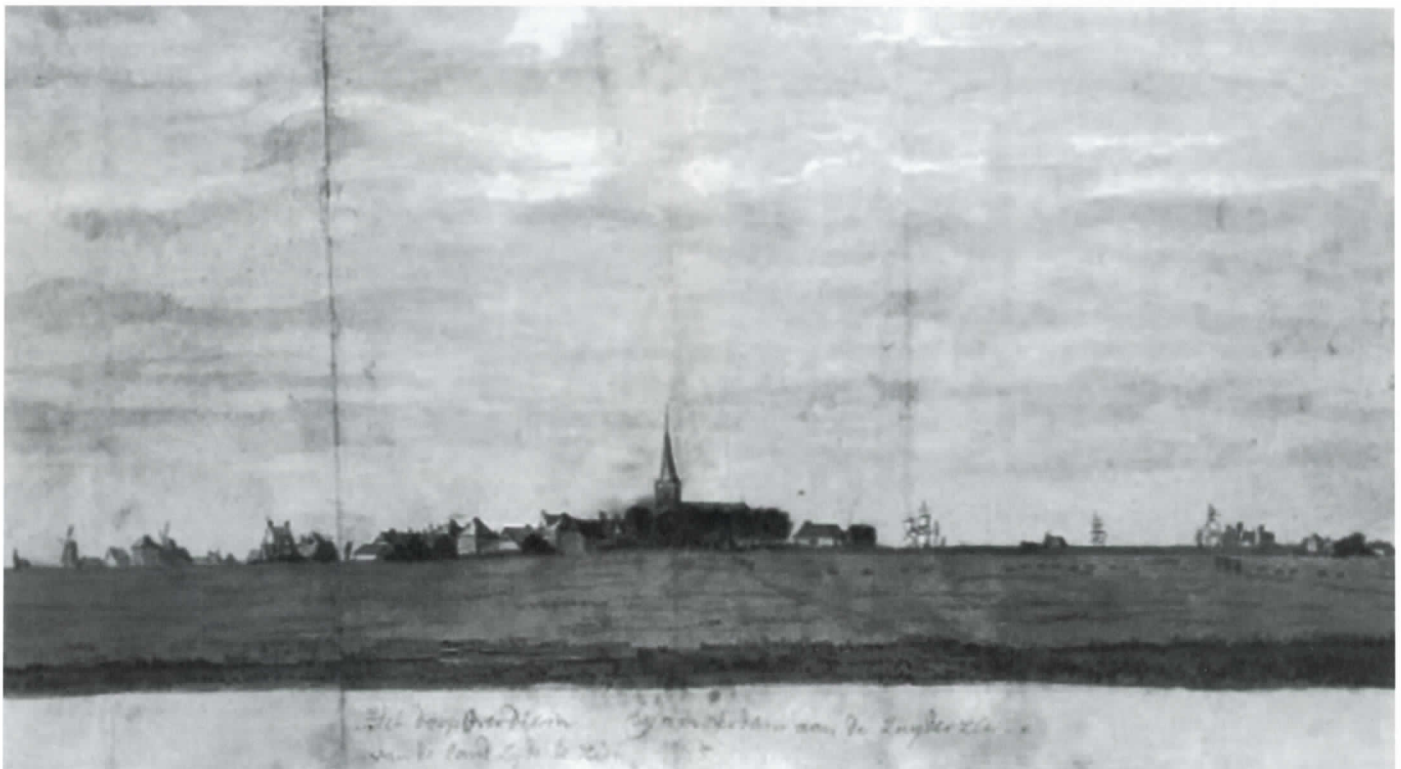
Donker

In die beschrijvingen wordt gesproken over een "orgel en schoone capellen" en over een tweede, aan Sint-Nicolaas gewijd altaar, dat tot aan de reformatie in de 16e eeuw in de kerk gestaan heeft. Bovendien worden gewelfschilderingen van de "aloude voorzeggingen door de profeten" en van de "vervulling van die profetieën in Christus" vermeld. Ze waren weliswaar "door de tijd donker" geworden, maar bij de reformatie in de 16e eeuw kennelijk niet onder een witte pleisterlaag verdwenen.¹ De vloer van de kerk bestond vrijwel geheel uit grafstenen, zoals te zien is op een plattegrond uit 1769.² Maar bij elkaar zijn dit toch te weinig gegevens om ons het kerkinterieur in zijn geheel te kunnen voorstellen.

Bouwjaar onbekend

Waar we evenmin iets met zekerheid over kunnen zeggen is de precieze ouderdom van de oudste dorpskerk van Diemen. De

vroegste schriftelijke vermelding dateert van 1276. De Diemense parochie staat dan vermeld in het "Register der kerkelijke tienden" en wordt aangeslagen voor 12 leuvense solidi (= schellingen) om bij te dragen in de kosten van de kruistochten naar het heilige land. Omdat de pastoor van Diemen in de middeleeuwen benoemd werd door het Utrechtse kapittel van Sint-Marie weten we dat Diemen (dat aanvankelijk deel uitmaakte van de parochie van Muiden) pas ná de oprichting van dat kapittel in 1081 een zelfstandige parochie kan zijn geworden. Wat betekent dat de kerk tussen 1081 en 1276 gebouwd moet zijn. Op grond van archeologisch onderzoek is duidelijk geworden, dat de bouw in de eerste helft van de twaalfde eeuw moet hebben plaatsgevonden. Dan hebben we het trouwens over een - mogelijk nog in hout of tufsteen opgetrokken - voorloper van de bakstenen gotische kerk, die we op afbeeldingen van Oud-Diemen zien.³ De tot nu toe oudste opgegraven bakstenen funderingsresten dateren uit de tweede helft van de 14de eeuw.

Aquarel/potloodtekening van dorp Diemen door Jan Brandes, vermoedelijk circa 1770. In het midden zien we de voormalige Mariakerk met links daarvan de huizen en boerderijen van de dorpskern aan de Ouddiemerlaan. Rechts van de kerk vermoedelijk de pastorie. Boven de Diemerzeedijk uit zijn de zeilen zichtbaar van schepen op het Buiten-IJ (collectie Rijksmuseum, Amsterdam, inv.nr. NG-371).

Na de sloop van de Mariakerk in 1807 werd binnen de funderingsresten van de kerk de begraafplaats "Gedenk te Sterven" ingericht.

Leggenda Graven in de Kerk te Diemen - Om 17 Junij 1769

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
COOP																																																																																																			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Plattegrond van de vloer van de Mariakerk uit 1769 waarop alle grafstenen staan aangegeven (Gemeentearchief Diemen).

Toevalstreffer

Dat zowel over het interieur als over de ouderdom van de aan Maria gewijde kerk toch nog nieuwe brokstukjes informatie boven water kunnen komen bewijst de toevalstreffer, die ik onlangs deed in het door Nicolaas Witsen (1641-1717) geschreven boek "Aaloude en hedendaagsche Scheepsbouw en bestier", waarvan de eerste druk in 1671 verscheen. Daarin is namelijk een tekening van een zeilschip opgenomen, die gemaakt is naar een schildering "aan 't houten welf van de Kerk te Diemen, buiten Amsterdam, welk welf is gemaakt in 't Jaar 1500".⁴ De tekening zal van de hand zijn van Romeyn de Hooghe, die Witsens boek illustreerde. Of we uit Witsens beschrijving mogen concluderen, dat het hele gewelf van de kerk van hout was, is natuurlijk de vraag, maar het lijkt er wel op. Ook de "door de tijd donker" geworden gewelfschilderingen doen dat vermoeden. En het ligt gezien de Diemense bodemgesteldheid ook voor de hand. Een stenen gewelf zou voor veel extra gewicht hebben gezorgd en het toch al bestaande gevaar van verzakking hebben vergroot. Aan zijn beschrijving voegde Witsen nog toe dat "deze Kerk zeer oudt is" en dat hij op een van de glas-in-loodramen van de kerk het jaartal 1136 tegen kwam. Maar daarover verderop meer.

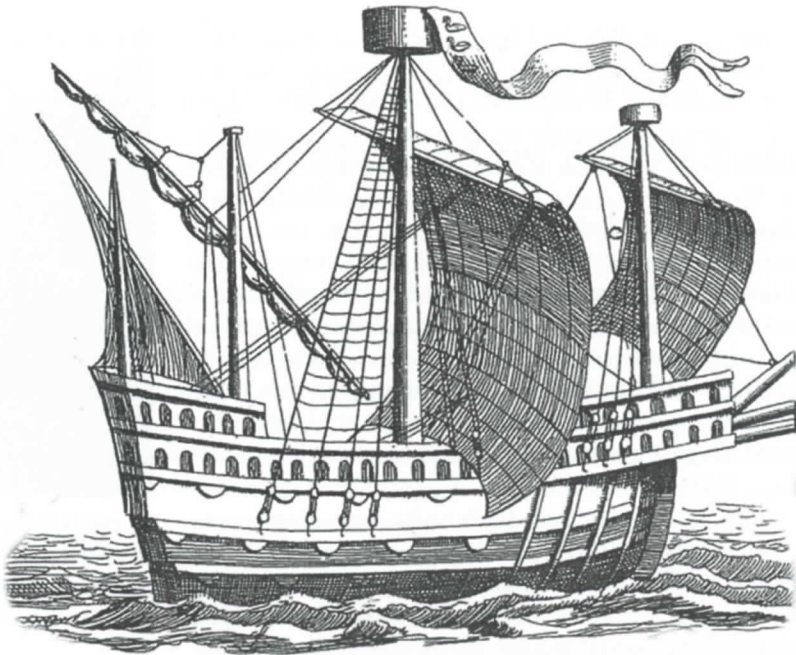
Fragmenten van zandstenen beelden die werden opgegraven bij de voormalige Mariakerk in Oud-Diemen.

Scheepsbouwkundig

In zijn boek beschrijft Nicolaes Witsen een aantal scheepsbouwkundige bijzonderheden van het in het gewelf afgebeelde karveel: 'aanmerkelyk zyn daaraan de mast-korven; de twee bezaans; het voor- en achterkasteel; de houten die in stede van een galjoen voor uit steken; de korthheit van de masten; het genaay der zeilen, waar van de kleeden dwars tegen elkandre aan staan, 't geene ik geloove sterkkens halve gedaan is; gelyk ook het gestel der ribben, die buitewaarts, van boven na beneden toe, over de berghouten zyn geleit; en de doppen, die de buiten balken vast houden'.

Met de eendjes in top

Het in het gewelf afgebeelde schip was een karveel, een laat-middeleeuws scheepstype, waarvan de huidplanken tegen elkaar aan en niet meer overnaads getimmerd waren, zoals eerder gebruikelijk was. De naden werden daarbij door breeuwsel gedicht. In zijn tijd was een karveel een groot zeeschip. Wat de tekening voor Diemen nog interessanter maakt is dat aan de grote mast van het schip een wimpel wapperde met daarop een afbeelding van de drie Diemense eenden. Die stonden dus ook in 1500 al symbool voor onze woonplaats! Het is daarmee verreweg de oudst bekende afbeelding van de drie eendjes, die ook nu nog het Diemense gemeentewapen sieren. Die wimpel duidt op een Diemense band met dit schip. Vermoedelijk kwam de schipper en/of reder uit Diemen. Maar het zou ook om een, ter versterking van de Hollandse vloot door Diemen, of (mede) door Diemen, uitgerust oorlogsschip kun-

Tekening (vermoedelijk door Romeyn de Hooghe) van het karveel, zoals geschilderd stond "aan 't houtewelf van de Kerk te Diemen", ca 1500 (uit: Nicolaas Witsen "Aaloude en hedendaagsche Scheepsbouw en bestier", tweede druk, 1690).

42

Aaloude en Hedendaagsche

Geen, geheel vertaalt, dus luidt: „Wie is de sterffelyke vinder van dit uitteken- de Schip geweest? wat hakkende bylen hebben dit zwaar werk gemaakt? en hoe zyn de balken aan de kiel vast ge- hecht? Het magh vergeleken werden by den top van den bergh Aëna, of de Cycladische eilanden, rondtom welke de golven van de Aëgeische zee slaan. Aan beide de zyden sitaan de muuren even wydt van malkander. Hebben de Reuzen dit werk tegen de Goden uit gebragt? Zyne bewolkte hooge toppen raken aan de Sterren. Het heeft drie- voudige borstwapens van binnen. Het anker-touw is even als die daer Xerxes de twee stranden van Sektus en Abydon mede t'zaam knoopte. En de letteren, aan die zware zyden ingefneden, verkla- ren wie dat moeyelyk Schip heeft kon- nen doen voort zetten; deeze wort His- genaamt; waar mede hy de vette vruchten van Grieken-landt, en alle de geichenken van Pontus cilandt zoude voeren; en Griek, en Sicilian. O Koning Neptunus draagt doch zorge, in de blaauwe zee-golven, voor dit twyfelachtige Schip. Phœnis erwondt een middel om dit Schip in het water te brengen: hy deedde de grond onder het Schip, tot aan de strand toe, uitgraven, tot de diepte van vyf ellebogen, daar hy een grontlagh van steen in maakte, en waar op rollen geleght wierden. Andere zeggen dat hy slechts een graff groef, en het water daar in deedde loopen. Hiero schonk die Schip aan Phœnices.

D'Egyptische Koningen hebben altyds de Scheeps-bouw zeer bevyert: en Phœ- nices overtrof alle Vorsten daar in. Zyne grootste Scheepen voerden zeven-en-der- tigh rey roeijers. Twee zyner Scheepen hadden twintigh riem-dreven, elf met twaalf, en negen met veertien riem-ran- gen. Zeven zyner Scheepen gongen t'zee, en wierden voort geroeit door zeven-en- dertigh riem-flagen, zes van vyf, en zeven- tien van vier; nevens het dubbel van twee en drie roei-rey Scheepen. Vier d'zuyder lichte Scheepjens, zonder meer- der getal van riem-dreven, braght hy te water, om d'Eilanden t'overrompelen.

Phœnices (zoo zommige willen) deed een Schip maken, lang 400 schreden, ieder schrede op 5 voet gerekent, wydt 30 cu- biten, een cubit op anderhalf voet gere- kent, hoogh 50 cubiten. Volgens Salma- fuis was dit Schip langh 10 L X voet; maar volgens Metiboom alleen langh 60 c c x voet. Het verschil spruit uit de onkunde van de schreden, welke van zommige vor-

voet groot, en van andere voor ander- half, min en meer, genoomen werden: doch ziet Solinus en Heron, hier over wy- ders.

Aan de plaat, onder letter X, vertoont A een Tooren-schip, na de oude wyze, gelyk zulks afgetekent is uit zekere ingefnede langwerpige Medalie, by my beruufende: aanmerkelyk is daar aan de maft, met het opgebonden zeil aan de ree. De letter B verbeeldt een *Biremis*, of twee riem-rey Schip, gevolght na oudt marmar. C is een Schip, 't geen geschilderd staat aan 't houtewelf van de Kerk te Diemen, buiten Amsterdam, welk welf is gemaakt in 't Jaar 1500; zoo dat men ongetwyffelt te dier tydt de Scheepen hier ter Stede dus mede heeft gebouwt: aanmerkelyk zyn daar aan de maft-korven; de twee bezans; het voor- en achter-kasteel; de houten die in stede van een galjoen voor uit steken; de kort- heit van de maften; het genaay der zeilen, waar van de kleeden dwars tegen elkandere aan slaan, 't geen ik geloove sterktens halve gedaen is; gelyk ook het gestel der ribben, die buitewaarts, van boven na beneden toe, over de berg- houten zyn geleght; en de doppen, die de buiten balken vast houden. Deeze Kerk is zeer oudt: men vindt daar, in zeker glas, onder een geschildert doots-hoof, het Jaar elf hondert en zes-en-dertigh ver- toont, op deeze wyze, CIO 136. zoo dat de Kerk ten alderminsten al van die tydt af heeft gestaan. De figure by let- ter D vinde ik in een oudt geschreeven Spaanfch boek, getekent in den Jare 490. waar uit besluite, dat men toen in Spanje dus heeft gebouwt. E is het Schuitje *Monoxylon*: het is van takken t'zaam gevloghten. F is een Zwaan-schuitje, daar de Ouden mede uit voeren om zich te ver- lustigen. G zyn *Aplustria*, of ciersfels, daar de Ouden de Scheepen mede optooiden. H zyn Roeren.

Door bevel van *Kajus* wierdt een Schip uit Egypten na Romens oever, Oflia, ge- voert, geladen met hondert en twintigh mudden linzen, tot ballast. Dit Schip, zeggen andere, voerde voor ballast wel elf hondert mudden linzen. Men zegt mede, dat dit Schip de grondtflagh maakte aan den tooren Pharus buiten Romem, die by nacht aan de zeevatende licht verchafte; en dat de drie haven-toorens daar op wier- den gestelt. Het was van dennen-hout ge- maakt, en gebruikt om een teene Naaldt uit Egypten na Romem over te voeren: welk werk afgedaan zynde, wierdt het ge- zonken. Het praalde met drie groote toe- rens,

Scheeps- bouw in Egypten.

Getal van Scheepen die duizent lichte Scheepjens, zonder meer- der getal van riem-dreven, braght hy te water, om d'Eilanden t'overrompelen.

nen gaan. De schildering is natuurlijk ook een aanwijzing voor de betekenis, die de scheepvaart in het middeleeuwse Diemen gehad moet hebben. Dat nogal wat Diemenaren ooit een bestaan op zee vonden deed natuurlijk ook het aan Sint-Nicolaas gewijde altaar in de kerk al wel vermoeden. Deze heilige was immers de beschermheilige van de zeelieden. Aan hem gewijde kerken komen we in tal van plaatsen langs de Noord-Hollandse kust tegen, zoals in Muiden (de parochie waarvan Diemen is afgesplitst), Amsterdam, Monnickendam en Edam.

Werf onbekend

Volgens Witsen toont de tekening aan "dat men ongetwyffelt te dier tydt de Scheepen hier ter Stede dus mede heeft gebouwt". En met "hier ter Stede" bedoelt hij Amsterdam en niet Diemen. Dat hij daarin gelijk had is overigens heel goed mogelijk. Over Diemense scheepsbouw rond het jaar 1500 is zo goed als niets bekend, zodat we vooralsnog weinig grond hebben voor de bewering dat het schip evengoed van een Diemense helling kan zijn gegleden. Een scheepshelling, of zelfs meerdere, kunnen hier natuurlijk best geweest zijn. Maar omdat Amsterdam er veel aan gelegen was de scheepsbouw binnen de eigen stad te houden zullen we vooralsnog maar aannemen dat er in Diemen slechts kleinere vaartuigen gebouwd werden. Althans tegen het eind van de 15e, en-aan het begin van de 16e eeuw. In een eerdere periode, toen het overwicht van Amsterdam nog niet zo groot was, kan het anders hebben gelegen.

Kerkstichting in 1136?

Behalve over het in het gewelf afgebeelde karveel doet Witsen in zijn boek ook nog een andere, tot nu toe onopgemerkt gebleven, maar voor Diemen uiterst belangwekkende mededeling. Kennelijk vond hij het zelf belangrijk genoeg om in dit scheepsbouwboek te vermelden. Hij schrijft namelijk dat "deeze Kerk zeer oudt is: men vindt daar, in zeker glas, onder een geschildert doots-hoof, het Jaar elf hondert en zes-en-dertigh ver- toont, op deeze wyze CIO 136 zoo dat de Kerk ten alderminsten al van die

tydt af heeft gestaan.”⁵ Of dat “doots-hoof” naar de vergankelijkheid van ons bestaan verwees? Wie zal het zeggen. Maar dat jaartal: elfhonderdzesendertig..... De tot nu toe oudst bekende schriftelijke vermelding van de Diemense kerk is die van 1276. Nu lezen we 1136, weliswaar uit de tweede hand, maar omdat Nicolaes Witsen het jaartal ook nog eens nadrukkelijk heeft uitgeschreven mogen we aannemen, dat hij deze vermelding goed heeft over genomen. Wellicht is hij eens in Diemen ter kerke gegaan en vond hij de gewelfschildering en het glas-in-loodraam interessanter dan de preek. Elfhonderdzesendertig..... Zoals we hierboven zagen kon op grond van historisch onderzoek én archeologische vondsten worden geconcludeerd dat de oudste dorpskerk van Diemen uit de eerste helft van de 12e eeuw moet dateren. Nicolaas Witsen houdt kennelijk zelfs een nog ouder datum dan 1136 voor mogelijk, maar hij had uiteraard geen weet van de archeologische vondsten, die de oudste bewoningssporen in Oud-Diemen rond 1100 en niet nog vroeger dateren. Dat de nederzetting in het huidige Oud-Diemen dan in 1136 zijn eigen dorpskerk kreeg is maar al te aannemelijk. Hopelijk wordt ooit nog eens een archiefvondst gedaan, die dit jaartal bevestigt!

De intocht van Sinterklaas in Diemen. De band van Diemen met Sint-Nicolaas is zo oud als Diemen zelf, zoals blijkt uit de aanwezigheid van een aan Sint-Nicolaas gewijd altaar in de Mariakerk (foto Gerrit Hols).

Diverse fragmenten van een zandstenen sacramentshuisje, daterend uit de tweede helft van de 15e eeuw. Dit materiaal werd in de periode 1989-1990 door de archeologen van de AWN opgegraven buiten de funderingsmuren van de Mariakerk.

Foto's Wiard Krook (tenzij anders vermeld).

Noten

1. Haag & Krook 2005, p. 3.
2. Mulder, Blok & Reenen 1987, p. 103.
3. Haag & Krook 2005, p. 3-5. De conclusie dat de Diemense parochie uit een afsplitsing van die van Muiden ontstaan is, staat op gespannen voet met de veronderstelling van Piet van Reenen en Bart Ibelings, dat Diemen (het huidige Oud-Diemen) als nederzetting vanuit Ouderkerk a.d. Amstel gesticht is (zie het onlangs verschenen boek “Diemen in het land van Amstel”, Blok, Krook, Reenen & Wiggers (red.) 2009, p. 88).
4. Witsen 1690, p. 42 (www.dbnl.org/tekst/wits008arch01_01/wits008arch01_01_0010.php?q=). Een verwijzing hiernaar in Haalmeijer 2009, p. 121.
5. Ibidem, p. 42.

Literatuur

- Blok, Hanna, Wiard Krook, Pieter van Reenen & Ruud Wiggers (red.): *Diemen in het land van Amstel*, Amsterdam 2009.
- Haag, Jaap en Wiard Krook: *Een niet meer bestaande dorpskerk; historisch en archeologisch onderzoek naar de Mariakerk in Oud-Diemen*, in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 15, nr. 2, 2005, p. 2-6.
- Haalmeijer, Hans: *Pinassen, Fluiten en Galjassen; zeilschepen van de lage landen - kustvaart en grote vaart*, Alkmaar 2009.
- Mulder, Jan, Hanna Blok & Karin van Reenen (red.): *Diemen buyten Amsterdam*, Amsterdam 1987.
- Witsen, Nicolaas: *Aaloude en hedendaaghsche Scheepsbouw en bestier* (eerste deel), Amsterdam 1690 (tweede druk).
n.b. Witsens boek werd in 1690 opnieuw uitgegeven door Pieter en Joan Blaeu. Deze versie is digitaal te raadplegen in de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (www.dbnl.org).

Indrukwekkende begrafenis kerkhof Hartveldseweg

HET PLOTSELINGE OVERLIJDEN VAN ROSALIA MARA UIT MESSINA OP EEN MAANDAGMORGEN IN 1911 IN DIEMERBRUG

Taco ten Dam & Wiard Krook

Op de tentoonstelling over en in de honderdjarige Sint Petrus' Bandenkerk in september jl. was onder andere een krantenbericht uit 1911 te zien dat Noor van Mens, een van de samenstellers van de tentoonstelling, was opgevallen. Het betreft een bericht uit *De Kleine Meerbode*, een krant die sinds 1899 door de drukker C.P. Koppers in de Watergraafsmeer werd uitgegeven. Op 16 mei 1911 verscheen in de rubriek *Gemengd Nieuws* een bericht over een zeer bijzondere en indrukwekkende begrafenis op het katholieke kerkhof achter de Sint Petrus' Bandenkerk aan de Hartveldseweg. Hieronder volgt de letterlijke weergave van het bericht.

De Kleine Meerbode 16 mei 1911

"Het is van algemeene bekendheid dat door onze gemeente dikwijls woonwagens trekken en dan enkele dagen aan de Hartveldsche brug vertoeven.

Vorige week Zondagavond kwam weer een troep reizende paardenhandelaars in onze gemeente, met het doel om a.s. Woensdag naar de Weesper paardenmarkt te gaan. Dikwijls worden deze reizende lieden door de politie verjaagd omdat de openbare weg niet geschikt is voor bewoning. Langer dan één nacht worden ze in den regel niet geduld. Doch deze week is door een buitengewone omstandigheid het verblijf in onze gemeente voor langer tijd toegestaan en heeft de heer A. Vedder menschlievend zijn land daarvoor beschikbaar gesteld.

Een buitengewone omstandigheid schreven wij, en terecht. Maandagmorgen werd een 60-jarige vrouw van een der reizigers, Rosalia Mara genaamd en geboren te Messina door een beroerte getroffen, waarna zij Woensdag overleed, na van de H. H. Sacr. voorzien te zijn.

Vrijdagochtend is het stoffelijk overschot van deze vrouw met groote plechtigheid ter aarde besteld op het R. K. Kerkhof te Diemen.

Als een bewijs hoe onder deze volken aan hunne dooden groote eerbied wordt bewezen diene het volgende:

Het lijk werd gelegd in een fraaie eiken kist welke met zijde was bekleed. Het hoofd was versierd met een paar nieuwe kousen en gele schoenen omsloten de voeten, terwijl om haar lichaam een fraai blauw-zijden rok was gehangen.

In heur haar waren rozen gemaakt evenals in haar met een kruis saamgevouwen handen.

Over het lijk hing een fraai helderwit kanten kleed en daarover werd het deksel van de kist gelegd, zoodanig dat de kanten onderuit hingen. Zoo werd het deksel vastgeschroefd en zoo is ook de kist aan den schoot der aarde toevertrouwd.

Om 11 uur werd het lijk uit den woonwagen gedragen en de Duitsche kapel, onder leiding van directeur Ulrich speelde op het terrein treurmuziek. De naaste familie zat in den woonwagen om het lijk geschaard en haar smart was vreeselijk

om aan te zien en aan te hooren. Een der vrouwen, vermoedelijk de dochter der overledene, was zoo overweldigd van smart, dat zij met het hoofd tegen den wagen sloeg en de aanspreker had groote moeite om zijn werk, het sluiten der kist te voltooien.

Wie zoo iets nog nooit zag komt onder den indruk van deze innig gemeente droefheid en smart.

Met Ulrich's kapel voorop zette de treurige stoet zich in beweging. Achter het lijk gingen alle familieleden van de overledene, in nationaal costuum, blootsvoets en met ongekamde haren.

In de R. K. Kerk werd de lijkdienst gehouden en daarna werden de ceremoniën op het kerkhof uitgevoerd waarna de kist zacht en kalm in de laatste rustplaats werd neergelaten. Groot was de smart van de familie.

Toen de pastoor zijn plicht had vervuld, werd door allen met de handen zand op de kist gestrooid, en ook de sleutel van de kist, die bij ons menschen gewoonlijk door een der familieleden wordt bewaard, moest in het graf worden gelegd.

Na afloop van deze plechtigheid gingen zij naar hunne wagens terug, onder leiding weer van Ulrich's kapel, die nu geen treurmarsch meer speelde doch vroolijke muziek. Toch hield de smart en het geweent der vrouwen nog niet op. Zij bleven treurig. Zij bewenden haar geliefde doode.

De begrafenis was keurig geregeld onder leiding van den heer L. M. Schuite."

Een groepje woonwagens die tijdelijk een plaatsje hadden gevonden aan de Weesperzijde, tussen de Omval en de Schollenbrug (foto 28 juni 1901, Jacob Olie).

Reacties op het boek

“HERINNERINGEN AAN HET VERDWENEN DIEMEN-ZUID”

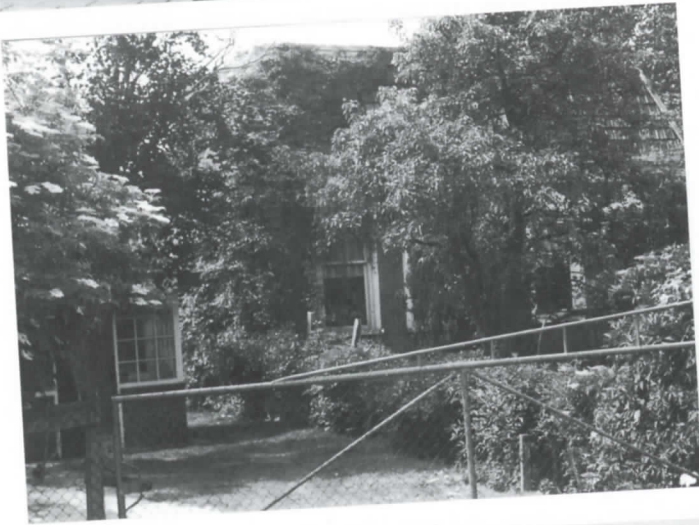
Wiard Krook

In de maand april van dit jaar verscheen onder grote belangstelling de publicatie “Herinneringen aan het verdwenen Diemen-Zuid; oud-bewoners vertellen hun verhaal”. Deze publicatie, onder redactie van Dineke en Jan Groen en Taco ten Dam werd uitgegeven door de *Historische Kring Diemen*.

Dankzij de medewerking van een groot aantal oud-bewoners van “Diemen over de brug” konden veel verhalen van vroeger worden opgetekend. Ook kregen de redactieleden tijdens de reünie van november 2008 veel foto's te zien die een goed beeld geven hoe dit stukje Diemen er vroeger uitzag. Een groot gedeelte van het beeldmateriaal kon in het boek worden gepubliceerd. Overigens werden alle meegebrachte foto's gedigitaliseerd en in het HKD-fotoarchief opgenomen. Een selectie van de foto's is ook op de website van de HKD te zien (www.historischekringdiemen.nu). Als reactie op het boek over Diemen-Zuid krijgt de HKD nog steeds onbekend fotomateriaal aangeboden dat na te zijn

gescand mag worden toevoegd aan de fotocollectie van de HKD. Omdat de meeste foto's uit particulier bezit komen, en in veel gevallen nog nooit eerder zijn gepubliceerd, betreft het hier zeer waardevolle bijdragen. Soms gaat het om een enkele of een paar foto's, maar ook hebben we inmiddels een collectie van vele honderden Diemense foto's kunnen documenteren. Een kleine selectie hiervan is op de komende pagina's te zien. Hieronder een foto die in augustus 1974 werd gemaakt van de inmiddels geheel verdwenen Weesperstraat. Op pagina 23 nemen we een kijkje op de Ouderkerkerlaan zoals deze er in 1974 en 1975 uitzag. Rechtsboven een unieke foto van de melkzaak van De Boer. Vlak hierna werden alle nog aanwezige huizen en bedrijfsgebouwen afgebroken en werd de grond met een dik zandpakket opgespoten. Op pagina 24 een impressie van de Prins Hendrikkade zoals deze er in de periode 1975-1976 uitzag.

De Diemense Sint Petrus' Bandenkerk 100 jaar

EEN FRAAI BOEKWERK TER HERINNERING

Dit jaar bestaat de Sint Petrus' Bandenkerk aan de Hartveldseweg 100 jaar. Om de diverse vieringen en evenementen te coördineren werd reeds in 2008 een Eeuwfeestcommissie opgericht onder voorzitterschap van Ivo Heemskerk. Andere vrijwilligers in deze werkgroep zijn onder andere Yvette Saan, Ad Jansen en Bertus van der Schot.

Om te onderzoeken of het mogelijk was om in samenwerking met de Historische Kring Diemen een extra dik jubileumnummer van het HKD-blad over de geschiedenis van de kerk uit te geven, nam de Eeuwfeestcommissie contact op met onze voorzitter John Cuijpers.

Jubileumboek

Reeds na een eerste gesprek werd duidelijk dat men in het jubileumnummer niet alleen de geschiedenis van de kerk wilde vertellen, maar ook interviews met oud-pastors, een beschrijving van een aantal fraaie kunstvoorwerpen van de kerk, de geschiedenis van het kerkhof en nog vele andere zaken. De HKD-delegatie, die inmiddels - naast John Cuijpers - bestond uit Ellen van Meurs, Taco ten Dam en Wiard Krook, adviseerde om in plaats van een extra dik tijdschrift een boek uit te gaan geven. Zo'n boek zou bovendien goed passen in de publicatiereeks die de HKD een paar jaar geleden met succes had opgestart.

Toen de leden van de Eeuwfeestcommissie van de eerste schrik waren gekomen ("We hebben helemaal geen ervaring met het maken en uitgeven van een boek", was hun eerste reactie), bood de HKD-delegatie aan te assisteren bij het maken en uitgeven van het jubileumboek. Afsgesproken werd dat de HKD het historische gedeelte voor haar rekening zou nemen en de leden van de Eeuwfeestcommissie met name de interviews met de oud-pastors, de artikelen over de rooms-katholieke scholen, het zusterhuis, de vroegere gebruiken in de kerk en de restauratie van de kerk. Sommige artikelen, met name die over de geschiedenis van de r.-k. kerk in Diemen en de bouwgeschiedenis van de Sint Petrus' Bandenkerk, waren reeds eerder door de HKD gepubliceerd. In samenwerking met Jaap Haag konden een aantal van deze oude publicaties worden geredigeerd. Ook kwamen er in het jubileumboek artikelen over onderwerpen waarover nog niet eerder uitgebreid werd geschreven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de schilderijen, het kerkzilver, de heiligen beelden en de Kruiswegstaties in de Sint Petrus' Bandenkerk.

Naast de hierboven genoemde auteurs moeten ook de bijdragen van zuster Anne Marie, Josje Kronenberg, Miep Westerbeek, pastoor Jan Van Diepe, Henk Mars, Ties Moonen, Ad Ruigrok van der Werve, Piet Peperkamp en Alfons Ruitenbeek worden genoemd. Alles bij elkaar is het jubileumboek een omvangrijk document (van circa 220 pagina's) geworden voor iedereen die geïnteresseerd is in bouwhistorie en lokale kerkelijke geschiedenis. Inmiddels heeft op zondag 19 september j.l. in de jubilerende Sint Petrus' Bandenkerk de viering van het Eeuwfeest plaatsgevonden.

Op zondag 21 november werd het boek "Het katholieke hart van Diemen; honderd jaar Sint Petrus' Bandenkerk 1910-2010" gepresenteerd.

Wiard Krook

PRIKBORD

Diemens archief digitaal ontsloten

Onlangs kwam een compleet overzicht van alle archiefstukken, die zich in het *Gemeentearchief Diemen* bevinden, digitaal beschikbaar. Iedereen kan nu thuis, van achter zijn of haar computer, zien waaruit het Diemense archief bestaat. Het is te raadplegen via de website van het *Stadsarchief Amsterdam*:

www.stadsarchief.amsterdam.nl/archieven/archiefbank/overzicht/30546.nl.html.

Dit alles is het resultaat van een samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeente Diemen en het Stadsarchief Amsterdam.

Tijdens een werkbezoek aan het Stadsarchief Amsterdam verklaarde Jeannette Pietersen, de verantwoordelijke Diemense wethouder: "Dit is weer een mooie stap in de ontsluiting van historisch materiaal over onze gemeente. Op deze manier kunnen we de beschrijving van de Diemer historie weer een impuls geven. Dat is belangrijk, want de cultuurhistorie van een dorp kan echt een samenbindend effect hebben."

Voor het inzien van de originele archiefstukken moet je nog wel het gemeentearchief van Diemen raadplegen. Het archief is ondergebracht in het gemeentehuis aan de D.J. den Hartoglaan 1. De openingstijden zijn: maandag tot en met donderdag van 09.00 tot 15.00 uur. Maak wel eerst even een afspraak: telefoon 31 44 656.

Correcties

In het vorige nummer (1-2010) is in het artikel van Henk Teiwes een foutje geslopen. De op pagina 15 vermelde naam "Van Ortmond" moet zijn: "Oortman".

Ook in het artikel van Alfons Ruitenbeek staat een foutje. De op pagina 20 genoemde accufabriek *Acifit* stond niet op De Sniep, maar aan de Muiderstraatweg. Het was het pand waar *Garage Oostenrijk* voorheen haar garagebedrijf had gevestigd.

De 100-jarige Sint Petrus' Bandenkerk in de sneeuw (foto W. Martens).

